

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ І ПОЛІТОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

МАТВІЄНКІВ СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
8.040301 «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Івано-Франківськ
2010

УДК 00Ш (477)
ББК 72я73
М-33

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту історії і політології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 2 від 28 жовтня 2010 року)*

Рецензенти:

Бурдяк Віра Іванівна, доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Доцяк Ігор Іванович, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Науковий редактор:

Хома Наталія Михайлівна, кандидат політичних наук, докторант відділу правових проблем політології Інституту держави і права імені В. Корецького НАН України.

Матвієнків С. М.

М-33 **Методологія наукових досліджень** : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 8.040301 «Політологія». – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. – 84 с.

Навчально-методичний посібник допоможе магістрам під час освоєння курсу «Методологія наукових досліджень». Він зорієнтує студентів на самопідготовку, підготовку до семінарських занять, контрольних робіт із цієї дисципліни, написання магістерської роботи, наукових статей та рефератів. Тут також чітко визначено основний понятійно-категоріальний апарат та рекомендована література для поглибленого вивчення курсу.

Для студентів-магістрів спеціальності 8.040301 «Політологія».

УДК 00Ш (477)
ББК 72я73

© Матвієнків С. М., 2010

© Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тематичний план навчального курсу.....	6
Навчальна програма курсу.....	7
Плани та методичні рекомендації до семінарських занять.....	22
Індивідуальна робота студентів.....	38
Самостійна робота студентів.....	39
Семестрові контрольні роботи.....	40
Комплексна контрольна робота.....	44
Методика написання контрольної роботи.....	46
Програмові вимоги	47
Глосарій.....	50
Рекомендована література для поглибленого вивчення.....	68
Додатки.....	72

ВСТУП

Курс «Методологія наукових досліджень» є одним із базових у підготовці магістрів. Курс передбачає опанування методологією і методикою здійснення наукових досліджень з метою підготовки до написання магістерських і кандидатських дисертацій, наукових праць та систематичним здійсненням наукової роботи.

В умовах інтенсивного зростання обсягів наукової і науково-технічної інформації, швидкозмінності й оновлення системи наукових знань виникає потреба в якісно новій теоретичній підготовці висококваліфікованих спеціалістів, здатних до самостійної творчої роботи, впровадження у виробництво наукомістких технологій і пристосування до умов ринкових відносин.

Суть вищої освіти не тільки у підготовці спеціалістів певної галузі знань, а й у набутті студентами навиків самоосвіти, вмінь аналізувати процеси і явища незалежно від того, в якій галузі вони будуть працювати – у сфері науки чи виробництва. Знання методології, теорії, техніки, методів і організації науково-дослідної діяльності допоможе молодим ученим, аспірантам, здобувачам наукових ступенів легко включатися у професійну діяльність, втілювати наукові знання у практичну площину, сприятиме розвитку раціонального, творчого мислення.

Широке залучення студентів до науково-дослідної роботи, збагачення їхніх знань новими науковими даними, розвиток здібностей до творчого мислення, наукового аналізу явищ, процесів є принципово важливим. У зв'язку із цим до навчальних планів вищих навчальних закладів в Україні включено спеціальні дисципліни з основ науково-дослідної діяльності, введено елементи наукової творчості у фундаментальні, професійно-орієнтовані та спеціальні дисципліни.

Останнім часом з'явилися посібники з проблем наукових досліджень, але їх недостатньо, оскільки наукова діяльність є безперервною, окремі наукові джерела є маловідомими і важкодоступними, нових видань у багатьох бібліотеках вузів майже немає. Разом із цим спостерігається недостатність знань про методіку, методологію проведення наукових досліджень.

Вивчаючи курс «Методологія наукових досліджень», студенти отримують інформацію про науку, її роль у розвитку природи, су-

спільства, набудуть навиків й умінь проведення досліджень, роботи з літературними джерелами, відбору й аналізу інформації, формулювання цілей і завдань дослідження, узагальнення наукової інформації, написання курсових, дипломних і магістерських робіт, статей та зможуть робити певні висновки і рекомендації.

Метою курсу є надання студентам знань і практичних навичок здійснення різноманітних форм наукової роботи.

Завданнями курсу є: надання знань у галузі методології і методів наукових досліджень, основних тенденцій сучасної науки, практичних навичок використання методів наукових досліджень при написанні магістерської роботи, наукових статей і рефератів, тез конференцій; опанування навичками оцінки результатів наукових досліджень та самоорганізації наукової роботи.

У курсі розглядаються суть методології і методів наукових досліджень, методики підготовки наукових праць, сучасних тенденцій розвитку науки. Також висвітлені проблеми розвитку науки, організаційної структури науки в Україні, методології і методики проведення наукових досліджень, вибору напрямку та теми наукового дослідження, організації науково-дослідної роботи. З огляду на це й складено програму та визначено методику курсу. Програма розрахована на 20 лекційних і 14 семінарських занять.

У результаті вивчення цього курсу студенти будуть знати: закономірності та етапи розвитку науки; психологію і технологію наукової творчості; методологію проведення наукових досліджень; правила написання курсових, дипломних і магістерських робіт; методику підготовки публікацій, рефератів, доповідей.

Будуть вміти: оформляти результати наукових досліджень; провадити аналіз теоретико-експериментальних даних; формулювати висновки та пропозиції; працювати з джерелами інформації.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

№	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин	
		лекцій- ні заняття	семінар- ські заняття
1	Наука як система знань	4	2
2	Наука як сфера людської діяльності	2	2
3	Психологія і технологія наукової творчості	2	2
4	Методологія та методи наукового дослідження	4	2
5	Курсова, дипломна, магістерська роботи як кваліфікаційне дослідження	2	2
6	Інформаційна база наукових досліджень	2	2
7	Методика підготовки та оформлення публікацій, рефератів, доповідей	4	2
Всього: 34		20	14

Згідно з планом навчального навантаження курс розрахований на дев'ятий семестр. Його загальний обсяг – 34 години аудиторного навантаження. Підсумкова форма контролю – екзамен. Щоб опанувати знаннями цього курсу, студентам-магістрам необхідно обов'язково конспектувати лекції (на лекціях рекомендовано брати участь у розв'язанні проблемних питань) і сумлінно виконувати всі домашні завдання, вчити теорію. Курс також передбачає аудиторне обговорення рефератів, повідомлень і практичних завдань, підготовлених студентами на основі самостійного вивчення рекомендованої і довідкової літератури. Цей навчально-методичний посібник допоможе організувати роботу магістрам.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

ТЕМА 1

Наука як система знань (4 год)

1. Етапи становлення і розвитку науки.

Антична наука й наука Стародавнього світу. Видатні вчені епохи Середньовіччя (Ібн Сіна, Ібн Рушд, Біруні та ін.) і поширення схоластики.

Епоха Відродження – період розвитку природознавства як науки. Періоди розвитку природознавства. Великі вчені (Леонардо Да Вінчі, Г. Галілей, Ф. Бекон, Й. Кеплер, М. Ломоносов, П. Лаплас та ін.) та відкриття XVII століття.

Промислова революція кінця XVIII – початку XIX ст. як великий стрибок у розвитку і диференціації науки: парова машина Д. Уатта; еволюційне вчення Ч. Дарвіна; електричний струм А. Вольта, А. Ампера, М. Фарадея та ін.

XIX ст. – початок XX століття: науково-технічна революція. Особливості розвитку науки на початку XXI століття: диференціація та інтеграція науки, прискорений розвиток природознавчих наук, математизація наук, посилення зв'язку науки, техніки і виробництва.

2. Наукове пізнання, знання і дослідження.

Процес пізнання як основа наукового дослідження. Наукове пізнання.

Теорія пізнання. Мислення. Знання та його функції. Практика як природне завершення процесу пізнання. Істинні знання. Відносне знання. Абсолютне знання. Базове знання. Наукова діяльність та її види: науково-дослідницька діяльність; науково-організаційна діяльність; науково-інформаційна діяльність; науково-педагогічна діяльність; науково-допоміжна діяльність.

Наукове дослідження та його мета. Фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Науковий результат. Об'єкт та предмет наукового дослідження.

Суб'єкти наукової діяльності: дослідники, науковці, вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III—IV рівнів акредитації, громадські організації у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

3. Поняття, цілі і функції науки.

Наука – це сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення. Інші трактування даного поняття.

Метою науки є опис, пояснення і передбачення. Функції науки: пізнавальна, культурно-виховна, практично-діюча. Предметом науки є пов'язані між собою форми розвитку матерії або особливості їх відображення у свідомості людини. Завдання науки. Ознаки науки.

4. Структурні елементи науки та їх характеристика.

Наукова ідея, гіпотеза, теорія, закон, судження, умовивід, парадокс, наукова концепція, науковий факт, категорії, принципи, поняття, концептуальність (див. Глосарій).

5. Наукознавство та класифікація наук.

Наукознавство як наука, що вивчає закономірності розвитку науки, структуру і динаміку наукового знання та наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами та сферами матеріального та духовного життя суспільства. Розділи наукознавства та їх характеристика (Додаток А). Основні завдання наукознавства.

Класифікація наук (про природу, суспільство, мислення) визначає місце кожної науки в загальній системі наукових знань, зв'язок усіх наук. Мета і значення класифікації наук. Національна класифікація наук.

ТЕМА 2

Наука як сфера людської діяльності (2 год)

1. Наукова комунікація. Наукова школа.

Роль наукової інформації для розвитку науки. Поширення наукової інформація в часі та просторі певними каналами, засобами, методами. Місце наукової комунікації у цій системі. Основні елементи наукової комунікації: комунікант (відправник повідомлення, особа, яка генерує ідею або збирає, опрацьовує наукову інформацію та передає її), комунікат (повідомлення, фіксована чи нефіксована наукова інформація, закодована певним чином за допомогою символів, знаків, кодів), канал (спосіб передачі наукової інформації), реципієнт (отримувач повідомлення, особа, якій призначена інформація і яка певним чином інтерпретує її, реагує на неї), зворотний зв'язок (реакція реципієнта на отримане наукове повідомлення).

Бібліометрія як наукова дисципліна. Індекс цитування як один з основних показників значення наукового результату.

Класифікація наукової комунікації: пряма (безпосереднє спілкування фахівців, зайнятих у науково-дослідницькому процесі), опосередкована (між ученими через їхні наукові публікації), вертикальна (між науковим керівником і дисертантом), горизонтальна (пов'язує здобувача з представниками наукової школи). Поділ наукової комунікації на формальну (обмін науковою інформацією через спеціально створені структури для генерації, оброблення і поширення наукового знання) і неформальну (комунікація, що встановлюється між комунікантом (відправником) і реципієнтом (отримувачем) шляхом особистих контактів, зустрічей, бесід, телефонних розмов, листування тощо), документну (комунікація, опосередкована науковим документом, побудована на обміні документованою інформацією) і недокументну – усну (передача наукової інформації в незакріпленій на матеріальному носіїві формі). Науковий документ.

Наукова школа (НШ) – неформальний творчий колектив дослідників різних поколінь, об'єднаних загальною програмою і стилем дослідницької роботи, які діють під керівництвом визнаного лідера. Ознаки та функції наукової школи.

2. Науково-дослідницька діяльність студентів.

Структура, зміст і форми науково-дослідницької діяльності студентів.

Науково-дослідницька діяльність студентів вищих навчальних закладів здійснюється за трьома основними напрямками: науково-дослідницька робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів; науково-дослідницька робота, що здійснюється поза навчальним процесом у межах СНТТ (студентського науково-творчого товариства) – у гуртках, проблемних групах (лабораторіях), перекладацьких та інформаційних студіях, фольклорних експедиціях та ін. (Додаток Б); науково-організаційні заходи: конференції, конкурси та ін.

Художньо-творча діяльність студентів здійснюється практично в усіх вищих навчальних закладах (творчі секції, концерти, конкурси, тематичні вечори, виставки, виступи в ЗМІ) і особливо в музичних, театральних ВНЗ, на творчих факультетах інститутів культури.

3. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів.

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні ведеться академіями, вищими навчальними закладами, науково-дослідними інститутами та на виробництві. Атестацію наукових кадрів здійснює Вища атестаційна комісія України (ВАК України). Підготовку та атестацію науково-педагогічних кадрів здійснює Атестаційна комісія Міністерства освіти і науки України у складі якої функціонує Управління керівних і науково-педагогічних кадрів.

Нормативно-правова база підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів. Основні форми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації – аспірантура й докторантура.

4. Аспірантура. Докторантура. Здобувачі наукового ступеня.

Однією з основних форм планомірної підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів є аспірантура, а вищим ступенем єдиної системи освіти – докторантура. Вони створюються при вищих навчальних закладах, наукових установах та організаціях, що мають необхідну кадрову і матеріальну базу.

Умови прийому та необхідні документи, що подаються для вступу до аспірантури чи докторантури.

Здобувачі наукового ступеня, які працюють над дисертаціями поза докторантурою або аспірантурою – одна з форм підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.

Порядок присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника ВАК України та присвоєння вчених звань професора і доцента Міністерством освіти і науки України. Спеціалізовані вчені ради.

ТЕМА 3

Психологія і технологія наукової творчості (2 год)

1. Організація творчої діяльності.

Загальні принципи наукової праці (творчий підхід, мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізація, економічність, критичність і самокритичність, робота над собою, діловитість, енергійність, практичність) та їх обґрунтування.

2. Основні психологічні риси діяльності вчених.

Суб'єкти наукової діяльності: вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації, громадські організації у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

Основні якості, що відповідають статусу науковця (Додаток В).

Виховання творчих здібностей. Основні риси вченого: працелюбність, багатознання, особиста ініціатива, критичне осмислення досягнень науки, уявлення, інтуїція, загальна культура.

3. Психологія наукової творчості.

Особливості розумової праці. Розумова і фізична праця – взаємопов'язані аспекти людської діяльності. Розумова діяльність як найскладніший, важкий вид діяльності, що потребує активізації уваги, процесів мислення та інших психологічних функцій і супроводжується вираженою нервово-психологічною та емоційною напругою, підвищеною чуттєвістю. Працездатність як важливий фактор успіху.

Робочий день науковця та правила його організації. Робочий блокнот, записна книжка, Lotus Organizer, папки-гармошки та їх значення для науковця. Індивідуальні особливості планування наукової роботи: вибір годин роботи, дотримання режиму.

Робоче місце науковця – це сукупність усього того, що використовується у роботі, тобто: меблі, комп'ютер, інші технічні засоби. Вимоги до робочого місця: порядок, освітлення, висота стільця, розташування комп'ютера, кольори, запах, відсутність шуму та ін.

Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності: персональний комп'ютер (Microsoft Word, Internet), телефон, телефакс, копіювальний апарат, телефон, магнітофон, диктофон, канцелярські прилади та ін.

4. Ділове спілкування.

Види ділового спілкування: інформаційний та дискусійний. Ознаки успішного ділового спілкування: компетентність, тактовність, володіння прийомами ведення бесіди, прагнення оперативно й ефективно вирішити чи обговорити питання, попередня підготовка. Техніка спілкування: визначеність, обґрунтованість, послідовність.

Ділове листування: його стиль та етикет. Ділова розмова по телефону: правила її ведення.

5. Особистий архів (бібліотека) здобувача.

Ведення власного архіву і його упорядкування. Особиста бібліотека науковця. Специфіка роботи з періодичними та продовжуваними виданнями.

ТЕМА 4

Методологія та методи наукового дослідження (4 год)

1. Методологія дослідження: поняття, функції і структура.

Значення наукових фактів для процесу дослідження. Ідея як продукт людського мислення, форма відображення дійсності. Парадигма як загальноприйняте положення науки.

Методологія: різноманітність підходів щодо визначення даного поняття. Основні функції методології. Головна мета методології науки. Методологія наукового дослідження. Видатні вчені, які займалися осмисленням методів наукового пізнання та розробкою його методології. Методологічна основа дослідження як основне, вихідне положення, на якому базується наукове дослідження.

Структура методології: фундаментальні, загальнонаукові принципи (становлять власне методологію), конкретнонаукові принципи (лежать в основі теорії тієї чи іншої дисципліни або наукової галузі), система конкретних методів і технік (застосовуються для вирішення спеціальних дослідницьких завдань) (Додаток Д).

Методика як вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів.

2. Фундаментальна, або філософська, методологія.

Філософська, або фундаментальна, методологія як вищий рівень методології науки, що визначає загальну стратегію принципів пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності.

Діалектика як метод пізнання природи, суспільства і мислення. Діалектичний метод пізнання реальної дійсності як зв'язок теорії і практики, принципи пізнання реального світу, детермінованості явищ, взаємодії зовнішнього і внутрішнього, об'єктивного і суб'єктивного.

Функції філософської методології. Фундаментальні принципи: діалектика (відбиває взаємозумовлений і суперечливий розвиток явищ дійсності), детермінізм (об'єктивна причинна зумовленість

явищ), ізоморфізм (відношення об'єктів, що відбивають тотожність їх побудови).

3. Загальнонаукова та конкретнонаукова методологія.

Загальнонаукові методи дослідження: історичний, термінологічний, системний, структурно-функціональний, діяльнісний, синергетичний, інформаційний, культурологічний, аксіологічний, когнітивний (пізнавальний), моделювання, кількісно-якісні (наукометрія, бібліометрія, інформетрія) та ін.

Порівняльно-історичний метод: визначення та види. Термінологічний підхід: суть та правила визначення понять. Системний підхід: суть; поняття і ознаки системи; методологічні принципи системи (цілісність, структурність, функціональність, взаємозв'язок із зовнішнім середовищем, ієрархічність, цілеспрямованість, самоорганізація); типи систем. Структурно-функціональний підхід: сутність, типи структури системи. Діяльнісний підхід: визначення поняття діяльності; суб'єкт і об'єкт, мета і завдання діяльності; структура діяльності. Синергетичний підхід: сутність методу, предмет синергетики, її інструментарій, сфера застосування даного методу. Інформаційний підхід: суть, принцип інформаційності, інформаційна система, інформаційна діяльність, інформаційні потоки та потреби. Культурологічний метод: вихідне положення, культура (визначення та ознаки), культурологія (основні складові), соціокультурний підхід. Аксіологічний (ціннісний) підхід: поняття цінності, системи цінностей. Пізнавальний (когнітивний) принцип: сфера застосування. Моделювання: суть, поняття моделі, структура даного методу. Кількісно-якісні методи: наукометрія, бібліометрія, інформетрія.

Конкретнонаукова (частковонаукова) методологія як сукупність ідей або специфічних методів певної науки, які є базою для розв'язання конкретної дослідницької проблеми; наукові концепції, на які спирається даний дослідник. Напрями пошуків методологічних основ дослідження. Концепція.

4. Методи і техніка дослідження.

Метод як спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Функція методу. Ознаки методу: ясність, націленість, детермінованість, результативність, надійність, економічність, відповідність методу об'єктові дослідження і рівню пізнання. Методика дослідження як система правил використання методів, прийомів та операцій. Вибір конкретних методів дослідження.

Класифікація методів: за метою (первинні, вторинні, верифікаційні); за способом реалізації (логіко-аналітичні, візуальні, експериментально-ігрові); математичні; за функціональними можливостями (етапні – спостереження, експеримент; універсальні – абстрагування, узагальнення, дедукція, індукція); методи теоретичних та емпіричних досліджень; з філософської точки зору (філософські, загальнонаукові, конкретнонаукові та спеціальні) (Додаток Е).

Філософські методи – це використання у науковому дослідженні категорій, положень, принципів (руху і розвитку, історизму, взаємозв'язку, причинності) і законів певної філософської системи.

Загальнонаукові методи пізнання: методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент, опитування, метод експертних оцінок, методи статистичного аналізу: кореляційний аналіз, факторний аналіз, метод імплікаційних шкал, контент-аналіз); методи, що використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження (абстрагування і узагальнення, аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння і аналогія, моделювання, метод експерименту та ін.); методи теоретичного рівня дослідження (історичний, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний, моделювання, сходження від абстрактного до конкретного, метод ідеалізації, формалізація, аксіоматичний метод, структурно-діяльнісний підхід).

Конкретнонаукові та спеціальні методи: метод польових досліджень, метод аналізу аналогових об'єктів, картографічний метод та інші.

5. Застосування логічних законів і правил.

Логічні закони. Закон тотожності, згідно з яким предмет думки в межах одного міркування має лишатися незмінним. Закон протиріччя, згідно з яким не можуть бути одночасно істинними два висновки, один із яких щось стверджує, а другий заперечує те саме. Закон виключення третього стверджує, що з двох суперечливих суджень одне помилкове, а друге істинне; третього не дано. Закон достатньої підстави: будь-яка слухна думка дає достатньо підстав (Додаток Ж).

Умовивід як розумова операція, за допомогою якої з деякої кількості заданих суджень виводиться інше судження, певним чином пов'язане з вихідним. Дедуктивні та індуктивні умовиводи. Основні способи перевірки обґрунтованості використання прикладів у текстах. Умовивід за аналогією (Додаток З).

Аргументація. Основні правила формулювання предмета доказу. Вимоги до аргументів. Основні способи спростування: критика тези, критика аргументів і критика демонстрації (Додаток И).

ТЕМА 5

Курсова, дипломна, магістерська роботи як кваліфікаційне дослідження (2 год)

1. Поняття, загальна характеристика і вимоги до курсових та дипломних робіт.

Курсова робота як самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу або з окремих його розділів. Дипломна робота як кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі. Значення курсової (дипломної) роботи для студентів. Основні вимоги до курсової (дипломної) роботи. Структура курсової (дипломної) роботи. Специфіка курсової (дипломної) роботи.

Алгоритм написання курсової (дипломної) роботи: його значення (Додаток К). Послідовність написання курсової (дипломної) роботи: вибір теми – з'ясування об'єкта і предмета – визначення мети і завдань дослідження – виявлення і відбір літератури з теми, її вивчення – складання попереднього плану – написання вступу – виклад теорії і методики – вивчення досвіду роботи – формулювання висновків і рекомендацій – оформлення списку використаних джерел та додатків.

Основні етапи процесу роботи над дослідженням: підготовчий, етап роботи над змістом, заключний етап.

2. Основні етапи підготовки курсових та дипломних робіт.

Підготовчий етап. Вибір теми курсової (дипломної) роботи. Визначення об'єкта та предмета дослідження. Об'єкт дослідження – вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації. Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Формулювання назви і мети дослідження (Додаток Л). Визначення завдань дослідження. Ознайомлення з основними літературними (архівними) джерелами з теми кур-

сової (дипломної) роботи. З'ясування стану вивченості обраної теми сучасною наукою.

Робоча картотека: укладання та значення для студента.

Етап роботи над змістом. Вивчення та конспектування літератури з теми курсової (дипломної) роботи. Складання попереднього плану роботи. Викладення тексту курсової (дипломної) роботи. Написання висновків до розділів. Використання студентом основних методів дослідження.

Заключний етап. Написання вступу курсової (дипломної) роботи. Висновки як логічне завершення курсової (дипломної) роботи. Оформлення списку використаної літератури (згідно з державним стандартом) та додатків. Обсяг курсової та дипломної роботи. Літературне оформлення курсової (дипломної) роботи як важливий елемент її виконання. Редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника. Послідовність самоперевірки виконаної курсової (дипломної) роботи (Додаток М).

3. Структура і технічне оформлення курсових та дипломних робіт.

Структура роботи: титульна сторінка (Додаток Н), зміст (Додаток О), вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки.

Основні вимоги до формулювань заголовків (назв) розділів і підрозділів (стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з переважанням простих, поширених, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи). Технічні вимоги до набору тексту: шрифт, розмір, поля, нумерація, написання заголовків структурних частин роботи, оформлення таблиць, малюнків, схем, графіків та ін.

4. Підготовка до захисту і захист курсової та дипломної робіт.

Підготовка роботи до захисту. Написання рецензії спеціалістом відповідної кваліфікації та відгуку науковим керівником. Подання дипломної роботи в ДЕК (Державну екзаменаційну комісію).

Процедура захисту: доповідь студента про зміст роботи (10–15 хв); запитання до автора; оголошення відгуку наукового керівника або його виступ (для дипломної роботи – й рецензента); відповіді студента на запитання членів комісії із захисту курсової роботи (для дипломної роботи – членів ДЕК) та осіб, присутніх на захисті; за-

ключне слово студента; рішення комісії про оцінку роботи. Вимоги до вступного слова студента.

Керівництво курсовою (дипломною) роботою та її рецензування. Обов'язки наукового керівника курсової (дипломної) роботи. Вимоги до написання відгуку наукового керівника дипломної роботи. Форма складання рецензії на дипломну роботу спеціаліста-практика відповідної кваліфікації. Порядок оцінювання курсової (дипломної) роботи.

5. Магістерська робота: поняття та її підготовка.

Магістр як освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру. Магістерська дисертація як самостійна науково-дослідницька робота, що виконує кваліфікаційну функцію і готується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра.

Структура магістерської роботи та вимоги до її написання. Права та обов'язки магістра. Процедура підготовки і захисту магістерської дисертації.

Типові помилки в написанні та оформленні курсової, дипломної та магістерської роботи.

ТЕМА 6

Інформаційна база наукових досліджень (2 год)

1. Роль інформації у наукових дослідженнях і класифікація наукових документів.

Інформація як сукупність повідомлень, що визначає міру знань про ті чи інші явища, факти, події та їх взаємозв'язок. Зв'язок дослідницької та інформаційної діяльності. Критерії визначення якості інформації в науковому дослідженні: цільове призначення, цінність, надійність, достовірність, достатність (повнота), а також швидкодійність, періодичність, детерміністичний характер, дискретність, безперервність, спосіб і форма подання.

Цілі науково-інформаційної діяльності: багатоаспектний пошук, збір джерел, аналіз і синтез даних, їх опрацювання, збереження, відтворення та трансформація пасивної інформації в активну.

Вихідні джерела наукової інформації: літературні джерела, матеріали практики, результати наукових досліджень, нормативні доку-

менти, звітні матеріали, наукові документи. Науковий документ та форми існування науки.

Класифікація джерел наукових досліджень. Вихідні (первинні) джерела наукової інформації: ті, що публікуються (книги, брошури, періодичні видання, збірники, матеріали наукових конференцій, семінарів, праці наукових закладів, журнали та ін.) і ті, що не публікуються (науково-технічні звіти, інформаційні картки, дисертації, депоновані рукописи, препринти та ін.). Методи збору первинної інформації: опитування, спостереження, експеримент, панель, тестування, анкетування, аналіз документів тощо.

Вторинні (похідні) наукові документи: інформаційні видання, бібліографічні видання (сигнальна інформація, реферативні журнали, експрес-інформація, огляди, друковані картки, ретроспективна бібліографія), каталоги (систематичні, абеткові, предметні), картотеки, довідкова література.

2. Структура та призначення наукових документів.

Залежно від способу подання вся інформація, що міститься у науковому документі, поділяється на: сигнальну (допомагає досліднику орієнтуватися у змісті наукового документа і включає титульний лист, анотацію, заголовки, зміст), релевантну (міститься у тексті, в примітках, авторських поясненнях і має на меті уточнити основну інформацію або дати певні тлумачення), бібліографічну (це дані про використання дослідником літературних джерел із зазначенням автора, назви його праці, місця видання, видавництва і року видання) і нову (це зміст роботи, подані автором нові положення, система доказів, правила, формули).

Форми сигнальної інформації: реферат, анотація, теза, резюме, рецензія (див. Глосарій).

3. Принципи збору інформаційного матеріалу.

Принципи збору матеріалів для наукового дослідження. Послідовність вивчення літературних джерел і збору матеріалів: загальний перегляд тих джерел, які дають найбільш загальне уявлення про проблему; робота з бібліографічними матеріалами, серед яких найважливіше значення мають реферативні збірники та бібліографічні покажчики; безпосередня робота з літературою, Робота з літературними джерелами, даними офіційної державної статистики, звітними даними підприємств. Реферативні збірники та бібліографічні покажчики. Правила складання бібліографії: указати автора (прізвище та

ініціали), назву роботи, місце видання і видавництво, рік публікації, кількість сторінок.

4. Аналіз наукової літератури з теми.

Умова забезпечення якості наукового дослідження – знання опублікованих джерел інформації з теми дослідження. Функції аналізу наукової літератури. Етап попереднього вивчення літератури. Методика читання наукової літератури. Етапи вивчення наукових публікацій. Понятійний апарат дослідження. Наукові факти та їх властивості (новизна, точність, об'єктивність, достовірність). Цитати як особлива форма фактичного матеріалу. Правила цитування.

Огляд літератури як основний результат аналізу наукової літератури. Процедура систематизації наукової літератури при її огляді й аналізі. Основні завдання огляду літератури.

ТЕМА 7

Методика підготовки та оформлення публікацій, рефератів, доповідей (4 год)

1. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.

Результати наукової діяльності оформляються у вигляді курсової або дипломної роботи, кандидатської або докторської дисертації чи автореферату дисертації, реферату, тези доповіді, статті, монографії, методичного і практичного матеріалу, підручника, навчального посібника та ін. Публікація: різноманітність підходів щодо визначення поняття. Функції публікацій.

Наукове видання: поняття та його групи: науково-дослідні (монографія, автореферат дисертації, препринт, тези доповідей, матеріали наукової конференції, збірник наукових праць) та джерелознавчі (документальні) наукові видання. Наукові неперіодичні видання: книга, брошура. Видавниче оформлення наукового видання: вихідні відомості, вихідні дані, випускні дані.

Науковий журнал: поняття і види (науково-теоретичні, науково-практичні та науково-методичні журнали). Вимоги ВАК України до періодичних наукових фахових видань (журналів). Обов'язкова кількість публікацій для здобувачів наукового ступеня доктора наук. Мінімальна кількість та обсяг публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Автореферат дисертації.

Основні одиниці обчислення наукової інформації: авторський аркуш, обліково-видавничий аркуш, друкований аркуш.

2. Наукова монографія: види та композиційна структура.

Монографія. Види монографій (наукові і практичні) та вимоги до них. Відмінності між монографією та дисертацією. Основні елементи структури наукової монографії (титульний аркуш, анотація, перелік умовних скорочень (за необхідності), вступ або передмова, основна частина, висновки або післямова, література, допоміжні покажчики, додатки, зміст) та їх характеристика.

3. Наукова стаття: вимоги до написання.

Поняття наукової статті. Структурні елементи тексту: вступ (постановка проблеми); основні (останні за часом) дослідження і публікації, на які опирається автор; формулювання мети статті; виклад змісту власного дослідження; висновок. Правила написання наукової статті.

4. Тези наукової доповіді (повідомлення).

Поняття тези і тези доповіді. Обсяг (2–3 сторінки) і структура тез наукової доповіді (теза – обґрунтування – доказ – аргумент – результат – перспективи). Правила підготовки тез наукової доповіді.

5. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу.

Варіанти підготовки публікацій дослідниками.

Методичні прийоми викладу наукового матеріалу: послідовний (логічно зумовлює схему підготовки публікації: формулювання задуму і складання попереднього плану; відбір і підготовка матеріалів; групування матеріалів; редагування рукопису), цілісний спосіб (це написання всієї праці в чорновому варіанті, а потім обробка її в частинах і деталях, внесення доповнень і виправлень), вибіркового викладу (у міру готовності матеріалу над ним працюють у будь-якій зручній послідовності). Їх переваги і недоліки.

6. Техніка написання тексту.

Етапи написання наукової праці: формулювання задуму; відбір і підготовка матеріалів; групування матеріалу; опрацювання рукопису (робота над біловим рукописом); перевірка правильності його оформлення; літературна правка. Редагування праці та коректурні знаки. Загальні вимоги передачі підготовленого рукопису у видавництво.

7. Реферат: визначення, види, структура.

Поняття реферату та його обсяг (20–24 сторінки). Види рефератів: інформативний та розширений (зведений). Структура реферату:

вступ, розділ I, розділ II, висновки, список літератури, додатки (за потребою). Обсяг, оформлення та рецензування розширеного реферату.

8. Доповідь (повідомлення): методи написання та специфіка.

Поняття доповіді та види доповідей: звітні, поточні, на наукові теми. Поняття наукової доповіді та структура її тексту: вступ, основна частина, підсумкова частина. Методи написання доповіді. Специфіка усного виступу. Обсяг доповіді – 8–12 сторінок. Повідомлення – це доповідь обсягом 4–6 сторінок.

Типові помилки при підготовці публікацій і доповідей.

ПЛАНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗАНЯТТЯ 1

ТЕМА: Наука як система знань (2 год)

ПЛАН

1. Етапи становлення і розвитку науки.
2. Наукове пізнання, знання і дослідження.
3. Поняття, цілі і функції науки.
4. Структурні елементи науки та їх характеристика.
5. Наукознавство та класифікація наук.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Знання, незнання, наукове пізнання, теорія пізнання, мислення, практика, наука, істинне знання, відносне знання, абсолютне знання, базове знання, наукова діяльність, наукове дослідження, фундаментальне дослідження, прикладне дослідження, науковий результат, об'єкт і предмет наукового дослідження, дослідник, науковець, учений, науковий працівник, наука, наукова ідея, гіпотеза, закон, судження, умовивід, парадокс, теорія, науковий факт, наукова концепція, поняття, принципи, наукознавство, класифікація наук

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Занотувати на лекційному занятті та засвоїти основні поняття і терміни теми. Використовуючи словники, визначити їхній зміст.
2. Дослідити й охарактеризувати розвиток науки в сучасній Україні.
3. Підготувати на семінарське заняття реферат на запропоновану тему.

РЕФЕРАТИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

1. Основні ознаки античної науки та науки Стародавнього світу.
2. Етапи розвитку природознавства як науки (XV–XVIII ст.).

3. Промислова революція кінця XVIII – початку XIX ст. як великий стрибок у розвитку і диференціації науки.
4. Розвиток науки у XIX–XXI століттях.
5. Етичні норми і цінність науки.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Охарактеризуйте основні етапи становлення і розвитку науки.
2. Назвіть ознаки античної науки та науки Стародавнього світу.
3. Розкрийте етапи розвитку природознавства як науки (XV–XVIII ст.).
4. Чому промислова революція кінця XVIII – початку XIX ст. була великим стрибком у розвитку і диференціації науки?
5. Яким був розвиток науки у XIX–XX століттях?
6. Які особливості науки початку XXI ст. ви знаєте?
7. Дайте визначення поняттям: «наукове пізнання», «теорія пізнання», «мислення», «знання», «наука».
8. Чому рушійною силою пізнання вважають практику?
9. Назвіть особливості істинного, відносного, абсолютного та базового знання.
10. У чому полягає мета наукового дослідження?
11. Чим відрізняються фундаментальні наукові дослідження від прикладних?
12. Що є об'єктом і предметом наукового дослідження?
13. Хто є суб'єктами наукової діяльності?
14. Чим відрізняється діяльність ученого та наукового працівника?
15. Виділіть етапи процесу наукового дослідження.
16. Чому наука має велике значення для розвитку людського суспільства?
17. Визначте зміст, мету та функції науки.
18. Охарактеризуйте структурні елементи науки.
19. Що таке наукознавство?
20. Назвіть розділи наукознавства та охарактеризуйте їх.
21. Якими є основні завдання наукознавства?
22. Які функції виконує класифікація наук у наукознавстві?
23. Розкрийте мету і значення класифікації наук.

24. Обґрунтуйте особливості фундаментальних і прикладних наук.
25. Якою є Національна класифікація наук в Україні?

ЗАНЯТТЯ 2

ТЕМА: Наука як сфера людської діяльності (2 год)

ПЛАН

1. Наукова комунікація. Наукова школа.
2. Науково-дослідницька діяльність студентів.
3. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів.
4. Аспірантура. Докторантура. Здобувачі наукового ступеня.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Наукова комунікація, комунікант, комунікат, канал, реципієнт, зворотний зв'язок, індекс цитування, бібліометрія, науковий документ, наукова школа, науково-дослідницька діяльність студентів, аспірантура, докторантура, здобувачі наукового ступеня, кандидат наук, доктор наук, доцент, професор, старший науковий співробітник, спеціалізована вчена рада.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Скласти перелік нових понять, термінів, що зустрілись при вивченні теми; відшукати їх визначення у словниках, енциклопедіях та засвоїти їх.
2. Брати активну участь у роботі наукових гуртків, творчих секцій, предметних олімпіадах, конкурсах, наукових конференціях, написанні статей, тез, доповідей.
3. Підготувати на семінарське заняття реферат на запропоновану тему.

РЕФЕРАТИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

1. Наукова школа як головна неформальна структура науки.

2. Науково-дослідницька діяльність студентів (НДДС) вищих навчальних закладів України як один із основних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю.

3. Форми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні.

4. Структура та діяльність Національної академії наук України.

5. Значення громадських наукових організацій в сучасній Україні.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Яке значення для розвитку науки має наукова інформація?

2. Що таке наукова комунікація?

3. Проаналізуйте основні елементи наукової комунікації.

4. Що таке бібліометрія?

5. Що є основним показником значення наукового результату?

6. Обґрунтуйте підходи до класифікації наукової комунікації.

7. Порівняйте формальну і неформальну, документну і недокументну наукову комунікацію.

8. Назвіть ознаки та функції наукової школи.

9. Який метод ідентифікації наукової школи є найпоширенішим?

10. Розкрийте структуру, зміст і форми науково-дослідницької діяльності студентів.

11. Проаналізуйте основні напрями науково-дослідницької діяльності студентів.

12. При додержанні яких умов можливе успішне виконання студентської науково-дослідницької діяльності?

13. У чому суть художньо-творчої діяльності студентів?

14. Де ведеться підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні?

15. Назвіть основні документи нормативно-правової бази підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні.

16. Які форми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

17. Назвіть умови прийому та необхідні документи, що подаються для вступу до аспірантури чи докторантури.

18. Охарактеризуйте одну із форм підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів – здобувачі наукового ступеня.

19. Який документ визначає порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань?
20. Розкрийте значення спеціалізованих вчених рад.

ЗАНЯТТЯ 3

ТЕМА: Психологія і технологія наукової творчості (2 год)

ПЛАН

1. Організація творчої діяльності.
2. Основні психологічні риси діяльності вчених.
3. Психологія наукової творчості.
4. Ділове спілкування.
5. Особистий архів (бібліотека) здобувача.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Наукова творчість, наукова робота, мислення, самоорганізація, самореалізація, самообмеження, науковий колектив, суб'єкти наукової діяльності, психологічні риси науковця, працелюбність, особиста ініціатива, критичність, уявлення, інтуїція, робочий день та робоче місце науковця, оргтехніка, ділове спілкування, ділове листування, ділова розмова по телефону, особистий архів та бібліотека науковця.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Підготувати на семінарське заняття реферат на запропоновану тему.
2. Виявити та проаналізувати свої творчі та ділові якості.
3. Засвоїти правила успішного ділового спілкування.
4. Вести власний архів та укласти особисту бібліотеку.

РЕФЕРАТИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

1. Учений як основний суб'єкт наукової і науково-технічної діяльності.
2. Організація роботи науковця та наукового колективу.

3. Відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: їх творчий шлях та вислови щодо успіху в науці.
4. Права та обов'язки вченого.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Від чого залежить ефективність наукової творчості?
2. Проаналізуйте загальні принципи наукової праці.
3. У чому полягають принципи самоорганізації та самообмеження праці науковця?
4. Хто є суб'єктами наукової діяльності?
5. Назвіть найбільш характерні творчі та ділові якості, що відповідають статусу науковця.
6. У чому полягає суть виховання творчих здібностей?
7. Проаналізуйте основні психологічні риси діяльності вчених.
8. У чому полягає особливість розумової діяльності?
9. Доведіть, що працездатність – це важливий фактор успіху науковця.
10. Як подолати депресивний стан?
11. Від чого залежить ефективність робочого дня науковця?
12. Охарактеризуйте робоче місце науковця.
13. Які технічні засоби необхідні для наукової діяльності?
14. Які види ділового спілкування ви знаєте?
15. Назвіть ознаки та особливості техніки успішного ділового спілкування.
16. Проаналізуйте стиль та етикет ділового листування.
17. Якою має бути ділова розмова по телефону?
18. Чому важливим для науковця є ведення власного архіву і його упорядкування?
19. Доведіть, що особиста бібліотека науковця є запорукою його успішної діяльності.
20. У чому полягає специфіка роботи з періодичними та продовжуваними виданнями?

ЗАНЯТТЯ 4

ТЕМА: Методологія та методи наукового дослідження (2 год)

ПЛАН

1. Методологія дослідження: поняття, функції і структура.
2. Фундаментальна, або філософська, методологія.
3. Загальнонаукова та конкретнонаукова методологія.
4. Методи і техніка дослідження.
5. Застосування логічних законів і правил.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Методологія, факти, ідея, парадигма, функції методології, методика, метод, діалектика, детермінізм, ізоморфізм, історичний метод, порівняльний метод, системний метод, діяльнісний підхід, синергетичний підхід, інформаційний підхід, культурологічний підхід, аксіологічний підхід, когнітивний принцип, моделювання, наукометрія, бібліометрія, інформетрія, конкретнонаукова методологія, концепція, спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент, опитування, контент-аналіз, абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, ідеалізація, формалізація, логічні закони.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Використовуючи лекційний матеріал, опрацювати додаткову літературу і засвоїти основні положення даної теми.
2. Працюючи над магістерським дослідженням, правильно визначити його методологічну основу.
3. Уміти розрізняти типи методів наукових досліджень.
4. Застосувати у магістерській роботі відповідні методи наукового дослідження та пояснити їх корисність.
5. Засвоїти та вміти застосувати в тексті наукової праці логічні закони і правила.

РЕФЕРАТИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

1. Філософські методи: суть і значення для політології.
2. Методологія теоретичних та емпіричних досліджень: порівняльний аспект.
3. Загальнонаукові та спеціальні методи політології.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Назвіть основні підходи щодо визначення поняття методологія.
2. Які основні функції методології ви знаєте?
3. Яка головна мета методології науки?
4. Які видатні вчені займалися осмисленням методів наукового пізнання та розробкою його методології?
5. Що розуміють під методологічною основою дослідження?
6. Назвіть складові структури методології.
7. Що називають методикою і алгоритмом дослідження?
8. Чому філософська, або фундаментальна, методологія є вищим рівнем методології науки?
9. Обґрунтуйте значення філософських методів.
10. Що покладено в основу діалектичного методу пізнання реальної дійсності?
11. Які функції виконує філософська методологія?
12. Назвіть та охарактеризуйте філософські принципи.
13. Порівняйте загальнонаукову та конкретнонаукову методологію.
14. Охарактеризуйте загальнонаукові методи.
15. За якими напрямками здійснюються пошуки методологічних основ дослідження?
16. Що таке концепція і яке її значення для наукового дослідження?
17. Що таке метод наукового дослідження?
18. У чому полягає функція методу та яке його значення?
19. Назвіть основні риси наукового методу.
20. Від чого залежить вибір методів для певного дослідження?
21. У чому полягає системність методів дослідження?
22. Які типи методів ви знаєте?
23. На які групи поділяються загальні методи наукового пізнання?

24. Які ви знаєте методи емпіричного дослідження? Охарактеризуйте їх.

25. Охарактеризуйте методи, що застосовуються на емпіричному й теоретичному рівнях досліджень.

26. Назвіть і проаналізуйте методи теоретичних досліджень.

27. Назвіть базові закони логіки.

28. Дайте класифікаційну характеристику умовиводів, що використовуються у наукових дослідженнях.

29. Розкрийте сутність та основні правила аргументації.

30. Що називають спростуванням і якими способами його можна здійснювати?

ЗАНЯТТЯ 5

ТЕМА: Курсова, дипломна, магістерська роботи як кваліфікаційне дослідження (2 год)

ПЛАН

1. Поняття, загальна характеристика і вимоги до курсових та дипломних робіт.
2. Основні етапи підготовки курсових та дипломних робіт.
3. Структура і технічне оформлення курсових та дипломних робіт.
4. Підготовка до захисту і захист курсової та дипломної робіт.
5. Магістерська робота: поняття та її підготовка.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Курсова робота, дипломна робота, алгоритм, структура, титульна сторінка, зміст, вступ, висновки, об'єкт дослідження, предмет дослідження, мета і завдання дослідження, методи дослідження, огляд літератури, додатки, літературне оформлення, відгук, рецензія, робоча картотека, магістр, магістерська дисертація.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Використовуючи лекційний матеріал, засвоїти основні положення цієї теми.

2. Написати вступ до магістерської роботи та окреслити основні розділи дослідження, оформити титульну сторінку.

3. Опрацювати довідник здобувача наукового ступеня (або бюлетень ВАКУ) та засвоїти основні вимоги щодо написання та оформлення наукового дослідження.

РЕФЕРАТИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

1. Алгоритм написання курсової (дипломної) роботи.
2. Вимоги до технічного оформлення курсової, дипломної та магістерської робіт.
3. Магістр як освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця.
4. Процедура захисту та оцінювання магістерської роботи.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. У чому полягає різниця між курсовою і дипломною роботами?
2. Яке значення має курсова (дипломна) робота для студентів?
3. Назвіть основні вимоги до курсової, (дипломної) роботи.
4. У чому полягає специфіка курсової (дипломної) роботи?
5. Яке значення має алгоритм написання курсової (дипломної) роботи? Охарактеризуйте його.
6. У якій послідовності потрібно виконувати курсову (дипломну) роботу?
7. На які етапи поділяється процес роботи над дослідженням?
8. З чого починається підготовчий етап над курсовою (дипломною) роботою?
9. Що таке об'єкт дослідження?
10. Що таке предмет дослідження?
11. З чим пов'язана мета дослідження?
12. Які складові визначення завдання дослідження ви знаєте?
13. Як потрібно працювати з основними літературними джерелами?
14. Що таке робоча картотека і як її укласти?
15. Охарактеризуйте другий етап роботи над курсовою (дипломною) роботою.
16. Які правила вивчення та конспектування літератури з теми курсової (дипломної) роботи ви знаєте?

17. Як правильно викладати текст курсової (дипломної) роботи?
18. Що є запорукою успіху розкриття теми курсової (дипломної) роботи?
19. Що передбачається виконувати на заключному етапі дослідження над курсовою (дипломною) роботою?
20. Коли і як потрібно писати вступ?
21. Яка головна мета висновків?
22. Які вимоги до укладання списку використаної літератури ви знаєте?
23. Яке значення додатків до курсової (дипломної) роботи?
24. Проаналізуйте порядок літературного оформлення курсової (дипломної) роботи.
25. У якій послідовності має відбуватися самоперевірка виконаної роботи?
26. Якою має бути структура курсової (дипломної) роботи?
27. Назвіть вимоги до технічного оформлення курсової (дипломної) роботи.
28. У чому полягає суть підготовки до захисту курсової (дипломної) роботи?
29. Якою є процедура захисту курсової (дипломної) роботи?
30. Які вимоги висуваються до вступного слова студента?
31. Як відбувається процедура оцінювання курсової (дипломної) роботи?
32. Якими є обов'язки наукового керівника курсової (дипломної) роботи?
33. Що зазначається у відгуку наукового керівника?
34. На що звертається увага у рецензії до курсової (дипломної) роботи?
35. Дайте визначення поняттю магістр.
36. Що таке магістерська дисертація?
37. Розкрийте структуру магістерської дисертації.
38. Які вимоги висуваються до магістерської дисертації?
39. Якою є процедура підготовки та захисту магістерської дисертації?
40. Назвіть типові помилки в написанні та оформленні курсової, дипломної та магістерської робіт.

ЗАНЯТТЯ 6

ТЕМА: Інформаційна база наукових досліджень (2 год)

ПЛАН

1. Роль інформації у наукових дослідженнях та класифікація наукових документів.
2. Структура та призначення наукових документів.
3. Принципи збору інформаційного матеріалу.
4. Аналіз наукової літератури з теми.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Інформація, наукове дослідження, звітна документація, науковий документ, первинні і вторинні наукові документи, депоновані рукописи, препринти, інформаційні видання, бібліографічні видання, сигнальна інформація, реферативні журнали, експрес-інформація, огляди, друковані картки, каталоги, картотеки, бібліографічні покажчики, ретроспективна бібліографія, довідкова література, релевантна інформація, нова інформація, реферат, анотація, теза, резюме, рецензія, аналіз наукової літератури, термінологія, науковий факт, цитати, огляд літератури.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Використовуючи лекційний матеріал, опрацювати додаткову літературу й засвоїти основні положення цієї теми.
2. Уміти розрізняти та працювати з первинними і вторинними науковими документами.
3. Скласти робочу картотеку з теми власного магістерського дослідження.
4. Засвоїти правила складання бібліографії.

РЕФЕРАТИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

1. Суть і види науково-технічної інформації.
2. Методи пошуку і збору наукової інформації.
3. Аналіз та інтерпретація інформації.

4. Організація роботи з науковою літературою.
5. Форми обміну науковою інформацією.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Що таке інформація та яка її роль у наукових дослідженнях?
2. Охарактеризуйте зв'язок дослідницької та інформаційної діяльності.
3. Як визначається якість інформації?
4. Що є цілями науково-інформаційної діяльності?
5. Які види інформації ви знаєте?
6. Назвіть джерела наукових досліджень.
7. Розкрийте сутність наукового документа та форми існування науки.
8. Які є види первинних наукових документів, що публікуються?
9. Які є види первинних наукових документів, що не публікуються?
10. Які методи можна використати для збору первинної інформації?
11. Назвіть наукові документи, які належать до складу вторинних.
12. Чим інформаційні видання відрізняються від бібліографічних?
13. Охарактеризуйте видання, що входять до складу бібліографічних.
14. Що таке ретроспективна бібліографія?
15. Охарактеризуйте сигнальну, релевантну, бібліографічну та нову інформацію, що міститься у науковому документі.
16. Якими принципами слід керуватись під час збору матеріалів для наукового дослідження?
17. Розкрийте логічну послідовність вивчення літературних джерел та збору матеріалів.
18. Які правила складання бібліографії ви знаєте?
19. Що забезпечує якість наукового дослідження?
20. Які функції у дисертаційному дослідженні виконує аналіз наукової літератури?
21. Охарактеризуйте етап попереднього вивчення літератури.
22. Обґрунтуйте методику читання наукової літератури.
23. Які етапи вивчення наукових публікацій є загальновизнаними?

24. Як зробити понятійний апарат дослідження науково обґрунтованим?
25. Що таке науковий факт?
26. Якими властивостями характеризуються наукові факти?
27. Яких правил слід дотримуватися при цитуванні джерел?
28. Доведіть, що одним із основних результатів аналізу наукової літератури є огляд літератури з теми дослідження.
29. Чому процедура систематизації наукової літератури є найскладнішою?
30. Які основні завдання огляду літератури ви знаєте?

ЗАНЯТТЯ 7

ТЕМА: Методика підготовки та оформлення публікацій, рефератів, доповідей (2 год)

ПЛАН

1. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
2. Наукова монографія: види та композиційна структура.
3. Наукова стаття: вимоги до написання.
4. Тези наукової доповіді (повідомлення).
5. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу.
6. Техніка написання тексту.
7. Реферат: визначення, види, структура.
8. Доповідь (повідомлення): методи написання та специфіка.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Наукова публікація, наукове видання, автореферат дисертації, препринт, збірник наукових праць, брошура, книга, науковий журнал, авторський аркуш, обліково-видавничий аркуш, друкований аркуш, наукова монографія, наукова стаття, тези наукової доповіді, рукопис, науковий реферат, доповідь, повідомлення, коректурні знаки.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Використовуючи лекційний матеріал, опрацювати додаткову літературу, засвоїти основні положення даної теми.

2. Кожному студентові підготувати науковий реферат із конкретної теми (яка цікавить студента) в процесі вивчення професійно-орієнтованих, спеціальних дисциплін, курсів спеціалізації та за вибором.

3. Написати наукову статтю, яка б висвітлила окреме конкретне питання за темою свого магістерського дослідження та опублікувати її у збірнику наукових праць.

РЕФЕРАТИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

1. Вимоги ВАК України щодо написання та оформлення дисертацій.

2. Правила написання інформативного реферату.

3. Коректурні знаки в літературній правці.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Де узагальнюються результати наукової діяльності?

2. Що таке публікація?

3. Проаналізуйте основні функції публікацій.

4. Яке видання вважається науковим?

5. Назвіть групи наукових видань.

6. Що таке вихідні відомості і які їх елементи?

7. Що називають вихідними даними?

8. Де розміщують і що зазначають у випускних даних?

9. Дайте визначення поняттю науковий журнал і назвіть його типи.

10. Яким вимогам ВАК України мають відповідати наукові фахові журнали?

11. Якою є обов'язкова кількість публікацій для здобувачів наукового ступеня доктора наук?

12. Якою є мінімальна кількість та обсяг публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук?

13. Чим відрізняється автореферат дисертації від друкованих праць здобувача?

14. Які основні одиниці обчислення наукової інформації ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

15. Що таке монографія і які її види ви знаєте?

16. Які вимоги висувають до наукової монографії?

17. Назвіть відмінності між дисертацією та монографією.
18. Охарактеризуйте основні елементи композиційної структури наукової монографії.
19. Що таке наукова стаття?
20. Які структурні елементи виділяють у науковій статті?
21. Дотримання яких правил вимагає жанр наукової статті?
22. Що таке тези і тези наукової доповіді?
23. Назвіть обсяг та визначте структуру тез наукової доповіді.
24. Яких правил слід дотримуватись при підготовці тез наукової доповіді?
25. Які варіанти підготовки публікацій використовують дослідники?
26. Проаналізуйте методичні прийоми викладу наукового матеріалу.
27. Обґрунтуйте основні етапи процесу написання наукової праці.
28. Які коректурні знаки ви знаєте?
29. Якими є загальні вимоги передачі підготовленого рукопису у видавництво?
30. Що таке реферат і які його види ви знаєте?
31. Якою є структура реферату?
32. Якою має бути рецензія на реферат?
33. Що таке доповідь і які її види ви знаєте?
34. Проаналізуйте методи написання доповіді.
35. Які типові помилки бувають при підготовці публікацій і доповідей?

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

- Консультації щодо вибору теми магістерської роботи та складання бібліографії.
- Написання короткого наукового обґрунтування обраної теми дослідження та складання плану магістерської роботи.
- Написання вступу та висновків своєї магістерської роботи.
- Працюючи над магістерським дослідженням, правильно визначити його методологічну основу.
- Засвоєння та застосування в тексті наукової праці логічних законів і правил. Засвоєння правил успішного ділового спілкування.
- Засвоєння вимог до літературного і технічного оформлення магістерської роботи.
- Ознайомлення з новими вимогами держстандарту щодо оформлення бібліографічних описів та списку використаної літератури.
- Підготовка до друку наукової статті по темі магістерської роботи як апробація наукового дослідження.
- Підготовка публікацій, рефератів, наукових доповідей (повідомлень).
- Консультації з підготовки семінарських занять та оформлення їх матеріалів.
- Екскурсія до бібліотеки. Ознайомлення із систематизацією першоджерел наукової інформації та специфічного їх використання. Започаткування складання бібліографії.
- Складання робочої картотеки з теми власного магістерського дослідження.
- Ведення власного архіву та укладання особистої бібліотеки.
- Ознайомлення із сучасними проблемами наукового дослідження трансформації політичних процесів. Нові форми і види політичної діяльності.
- Активна участь у роботі наукових гуртків, творчих секцій, предметних олімпіадах, конкурсах, наукових конференціях, написанні статей, тез, доповідей.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Вивчення навчального курсу «Методологія наукових досліджень» передбачає проведення студентами самостійної роботи.

Ця робота полягає в конспектуванні лекційного матеріалу; підготовці наукових статей; рефератів і доповідей на семінарські заняття.

Крім того, відповідно до обраної теми магістерської роботи за прийнятим стандартом необхідно скласти план магістерського дослідження, вступ та бібліографію обсягом не менше 150 джерел.

Виконана самостійна робота, а також робота на семінарських заняттях оцінюються та враховуються як складові модульної системи навчання при підведенні загального підсумку у формі екзамену.

СЕМЕСТРОВІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Контрольна робота № 1 (теми 1–2)

№ 1

1. Етапи становлення і розвитку науки.
2. Структурні елементи науки та їх характеристика.
3. Наукова комунікація: суть, елементи.
4. Розділи наукознавства та їх характеристика.

№ 2

1. Наукове пізнання, знання та дослідження.
2. Наукознавство: визначення і завдання.
3. Наукова школа: визначення і ознаки.
4. Докторантура як вищий ступінь єдиної системи освіти.

№ 3

1. Поняття, цілі і функції науки.
2. Класифікація наук: мета і значення.
3. Науково-дослідницька діяльність студентів.
4. Здобувачі наукового ступеня як одна з форм підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.

№ 4

1. Структурні елементи науки та їх характеристика.
2. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів.
3. Особливості розвитку науки ХХІ ст.
4. Знання: визначення і типи.

№ 5

1. Наука античності і середньовіччя.
2. Наукова комунікація: суть, типи.
3. Наукова діяльність: визначення і види.
4. Наука: зміст, мета, ознаки.

№ 6

1. Аспірантура як одна з основних форм планомірної підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.
2. Об'єкт і предмет наукового дослідження.
3. Особливості розвитку науки ХІХ ст.
4. Суб'єкти наукової діяльності.

Контрольна робота № 2 (теми 3–4)

№ 1

1. Основні якості, що відповідають статусу науковця.
2. Загальні принципи наукової праці та їх характеристика.
3. Методологія дослідження: поняття, функції і структура.
4. Застосування логічних законів і правил.

№ 2

1. Елементи самоорганізації наукової праці.
2. Робоче місце науковця.
3. Філософська, або фундаментальна, методологія.
4. Класифікація методів.

№ 3

1. Особливості розумової діяльності.
2. Робочий день науковця.
3. Загальнонаукові методи дослідження та їх характеристика.
4. Структура методології.

№ 4

1. Технічні засоби наукової діяльності.
2. Ділове спілкування: види, техніка та ознаки успішного ділового спілкування.
3. Конкретнонаукові та спеціальні методи.
4. Методи емпіричного рівня дослідження.

№ 5

1. Ділове листування: його стиль та етикет.
2. Особистий архів здобувача наукового ступеня.
3. Методи і техніка дослідження.
4. Методи емпіричного і теоретичного рівня дослідження.

№ 6

1. Ділова розмова по телефону: правила її ведення.
2. Основні психологічні риси діяльності вчених.
3. Метод: поняття, його функція та ознаки.
4. Методи теоретичного рівня дослідження.

Контрольна робота № 3 (теми 5–7)

№ 1

1. Поняття, загальна характеристика і вимоги до курсових та дипломних робіт.
2. Структура і технічне оформлення курсових та дипломних робіт.
3. Принципи збору інформаційного матеріалу.
4. Доповідь: поняття, методи написання та специфіка.

№ 2

1. Алгоритм написання курсової (дипломної) роботи: його значення.
2. Підготовка до захисту і захист курсової та дипломної робіт.
3. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
4. Основні одиниці обчислення наукової інформації.

№ 3

1. Основні етапи підготовки курсових та дипломних робіт.
2. Робоча картотека та послідовність самоперевірки виконаної курсової (дипломної) роботи.
3. Поняття наукової статті та її структурні елементи.
4. Керівництво курсовою і дипломною роботами та їх рецензування.

№ 4

1. Підготовчий етап роботи над курсовою та дипломною роботами.
2. Структура та призначення наукових документів.
3. Вимоги до підготовки тез конференції.
4. Мінімальна кількість та обсяг публікацій здобувача наукового ступеня.

№ 5

1. Етап роботи над змістом курсової та дипломної робіт.
2. Типові помилки в написанні та оформленні курсової, дипломної та магістерської робіт.
3. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу.
4. Науковий журнал: поняття, значення та вимоги до нього.

№ 6

1. Роль інформації у наукових дослідженнях та класифікація наукових документів.
2. Магістерська робота: поняття та її підготовка.
3. Техніка написання наукового тексту.
4. Реферат: поняття, види, структура, обсяг.

№ 7

1. Заключний етап роботи над курсовою та дипломною роботами.
2. Типові помилки при підготовці публікацій і доповідей.
3. Монографія: види та вимоги до її написання.
4. Аналіз наукової літератури з теми.

КОМПЛЕКСНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА

№ 1

1. Етапи становлення і розвитку науки.
2. Аспірантура. Докторантура. Здобувачі наукового ступеня.
3. Загальнонаукова та конкретнонаукова методологія.
4. Монографія: види та вимоги до її написання.

№ 2

1. Наукове пізнання, знання та дослідження.
2. Методика підготовки та оформлення публікації.
3. Інформаційна база наукових досліджень.
4. Магістерська дисертація як кваліфікаційне дослідження.

№ 3

1. Поняття, цілі і функції науки.
2. Тези наукової доповіді (повідомлення): поняття та вимоги до підготовки.
3. Фундаментальна, або філософська, методологія.
4. Підготовка до захисту та захист курсової (дипломної) роботи.

№ 4

1. Інформація та її роль у наукових дослідженнях.
2. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів.
3. Організація творчої діяльності.
4. Керівництво курсовою (дипломною) роботою та її рецензування.

№ 5

1. Наукознавство та класифікація наук.
2. Психологія наукової творчості.
3. Застосування логічних законів і правил.
4. Заключний етап роботи над курсовою (дипломною) роботою.

№ 6

1. Ділове спілкування: види, техніка та ознаки успішного ділового спілкування.
2. Методи і техніка дослідження.
3. Послідовність виконання курсової (дипломної) роботи.
4. Наукова стаття: поняття та структурні елементи.

№ 7

1. Підготовчий етап роботи над курсовою (дипломною) роботою.
2. Науково-дослідницька діяльність студентів.
3. Доповідь: види, методи написання та специфіка.
4. Аналіз наукової літератури з теми.

№ 8

1. Робота над текстом курсової (дипломної) роботи.
2. Реферат: визначення, види і структура.
3. Структура та призначення наукових документів.
4. Наукова комунікація. Наукова школа.

№ 9

1. Техніка написання наукового тексту.
2. Особистий архів (бібліотека) здобувача.
3. Курсова (дипломна) робота: загальна характеристика.
4. Принципи збору інформаційного матеріалу.

№ 10

1. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
2. Структурні елементи науки та їх характеристика.
3. Класифікація наукових документів: первинні і вторинні.
4. Методологія дослідження: поняття, функції і структура.

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Під час підготовки до написання контрольної роботи студенти повинні повторити той обсяг матеріалу, який виноситься на дану контрольну роботу. Адже контрольна робота – це підсумок вивчення студентами певного матеріалу, це форма перевірки знань.

Контрольна робота містить питання у декількох варіантах, де подані переважно три теоретичних і одне практичне завдання.

При оцінюванні контрольної роботи враховується якість роботи, її науковий рівень, ступінь самостійності та логічності у викладенні матеріалу.

Оцінка *«відмінно»* ставиться, коли студент виявив глибокі знання матеріалу, самостійно проаналізував певні факти, висловлювання, продемонстрував елементи наукової творчості, чітко, логічно і грамотно подав відповіді.

Оцінку *«добре»* отримують роботи, в яких правильно висвітлені всі відповіді на питання і які виконані на належному теоретичному рівні.

Оцінку *«задовільно»* мають ті роботи, в яких студент правильно відповів на більшість питань, але не виявив вміння логічно викладати матеріал; де містяться окремі помилкові положення.

Оцінка *«незадовільно»* ставиться тоді, коли студент не відповів на жодне питання, тобто не володіє матеріалом. У такому випадку студент зобов'язаний підготуватися і повторно написати контрольну роботу.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

1. Наука як система знань.
2. Етапи становлення і розвитку науки.
3. Наукове пізнання, знання та дослідження.
4. Поняття, цілі і функції науки.
5. Структурні елементи науки та їх характеристика.
6. Наукознавство: суть, його розділи та завдання.
7. Класифікація наук.
8. Наука як сфера людської діяльності.
9. Наукова комунікація: суть, основні елементи та її роль для розвитку науки.
10. Класифікація наукової комунікації.
11. Наукова школа: ознаки та функції.
12. Науково-дослідницька діяльність студентів: структура, зміст і форми.
13. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів.
14. Аспірантура як одна з основних форм планомірної підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.
15. Докторантура як вищий ступінь єдиної системи освіти.
16. Здобувачі наукового ступеня як одна з форм підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.
17. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань.
18. Психологія і технологія наукової творчості.
19. Організація творчої діяльності.
20. Основні якості, що відповідають статусу науковця.
21. Виховання творчих здібностей.
22. Основні психологічні риси діяльності вчених.
23. Психологія наукової творчості.
24. Особливості розумової діяльності.
25. Робочий день науковця та правила його організації.
26. Робоче місце науковця.
27. Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності.
28. Ділове спілкування: види, техніка та ознаки успішного ділового спілкування.
29. Ділове листування: його стиль та етикет.
30. Ділова розмова по телефону: правила її ведення.
31. Особистий архів (бібліотека) здобувача.

32. Методологія та методи наукового дослідження.
33. Методологія дослідження: поняття, функції і структура.
34. Філософська, або фундаментальна, методологія: її функції та принципи.
35. Загальнонаукові методи дослідження: їх типи і характеристика.
36. Конкретнонаукова методологія як сукупність ідей або специфічних методів певної науки.
37. Методи і техніка дослідження.
38. Метод як спосіб пізнання: визначення, функція та ознаки.
39. Класифікація методів пізнання.
40. Методи емпіричного дослідження.
41. Методи, що використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження.
42. Методи теоретичного рівня дослідження.
43. Застосування логічних законів і правил.
44. Курсова, дипломна, магістерська роботи як кваліфікаційне дослідження.
45. Поняття, загальна характеристика і вимоги до курсових та дипломних робіт.
46. Алгоритм написання курсової (дипломної) роботи: його значення.
47. Основні етапи підготовки курсових (дипломних) робіт.
48. Підготовчий етап роботи над курсовою (дипломною) роботою.
49. Робота над текстом курсової (дипломної) роботи.
50. Заключний етап роботи над курсовою (дипломною) роботою.
51. Структура і технічне оформлення курсових (дипломних) робіт.
52. Підготовка до захисту і захист курсової (дипломної) роботи.
53. Керівництво курсовою (дипломною) роботою та її рецензування.
54. Магістерська робота: поняття та її підготовка.
55. Типові помилки в написанні та оформленні курсової, дипломної та магістерської робіт.
56. Інформаційна база наукових досліджень.
57. Роль інформації у наукових дослідженнях та класифікація наукових документів.
58. Структура та призначення наукових документів.
59. Принципи збору інформаційного матеріалу.

60. Аналіз наукової літератури з теми.
61. Методика підготовки та оформлення публікацій, рефератів, доповідей.
62. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
63. Наукова монографія: типи та композиційна структура.
64. Наукова стаття: вимоги до написання.
65. Тези наукової доповіді (повідомлення).
66. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу.
67. Техніка написання наукового тексту.
68. Реферат: визначення, види, структура.
69. Доповідь: методи написання та специфіка.
70. Типові помилки при підготовці публікацій і доповідей.

ГЛОСАРІЙ

Абсолютне знання – це повне відтворення узагальнених уявлень про об'єкт, що забезпечує абсолютний збіг образу з об'єктом. Абсолютне знання не може бути відкинутим або зміненим у майбутньому.

Абстрагування – метод наукового пізнання, суть якого полягає у виділенні кількох ознак або властивостей об'єкта, що досліджується, при означеному розумовому відключенні інших властивостей, зв'язків і відносин предмета.

Автореферат дисертації – наукове видання у вигляді брошури авторського реферату проведеного дослідження, яке подається на здобуття наукового ступеня. В авторефераті не повинно бути відомостей, не викладених у тексті дисертації.

Авторський аркуш – одиниця обліку друкованого твору, що береться для обрахунку праці авторів, перекладачів, редакторів тощо.

Аксіологічний (ціннісний) підхід базується на понятті цінності і дає можливість з'ясувати якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби окремої особистості і певного суспільства, а також ідеї і спонукання у вигляді норми та ідеалу.

Аксіоматичний метод – спосіб побудови наукової теорії, за яким деякі аксіоми (постулати) приймаються без доказів і потім використовуються для отримання подальших знань за певним логічним правилом.

Актуальність теми (з лат. означає важливість, практичну значущість розглядуваної проблеми) визначається тим, як вирішення даної проблеми буде сприяти розвитку пріоритетних напрямів науки, зв'язок проблеми із комплексними програмами.

Аналіз – це спосіб наукового дослідження, за яким явище поділяється на складові.

Аналітичне дослідження пов'язане з розкриттям причин, які викликали появу того чи іншого явища й зумовили його характер, динаміку змін, гостроту суперечностей тощо.

Аналогія – це метод, за якого одержують нові знання про об'єкти чи явища на основі того, що вони є подібні до інших.

Анотація – (від лат. *annotatio* – зауваження) – це коротка характеристика книги, статті або рукопису, в якій викладається зміст першоджерела, перелік ключових питань і дається його оцінка.

Аргументування – це логічний процес, суть якого полягає в тому, щоб довести істинність власних суджень (того, що хочемо довести, тези доказу) за допомогою інших суджень (тобто аргументів, доказів).

Аспірантура є основною і добре зарекомендованою формою підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні. Аспірантура створюється при ВНЗ, науково-дослідних інститутах, які мають відповідний кадровий склад і необхідну наукову й матеріальну базу.

База знань – сукупність систематизованих основних відомостей, що належать до певної галузі знань і зберігаються в пам'яті ЕОМ.

Базове знання – це знання структурних зв'язків та закономірностей розвитку соціальних процесів та явищ. Воно стабільне в часі і трансформується в конкретні знання залежно від змісту вирішуваних завдань.

Бібліометрія – метод кількісного дослідження друкованих документів у вигляді матеріальних об'єктів або бібліографічних одиниць, а також замінників тих чи інших. Бібліометрія дає змогу простежити динаміку окремих об'єктів науки: публікації авторів, їх розподіл за країнами, рубриками наукових журналів, рівень цитування та ін.

Брошура – літературно оформлена праця науково-виробничого характеру, де всебічно висвітлюється певне питання в науково-популярній формі; книжкове видання обсягом від 4 до 48 сторінок.

Видання – це документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам державних стандартів, інших нормативних документів щодо видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Вихідні відомості – сукупність даних, які характеризують видання і призначені для його оформлення, бібліографічної обробки, статистичного обліку й інформування читача.

Відносне знання – знання, яке є в основному правильним відображенням дійсності, але відрізняється деяким неповним збігом образу з об'єктом.

Візуальні, або графічні, методи – графи, схеми, діаграми, картограми та ін. дають змогу отримати синтезоване уявлення про досліджуваний об'єкт і водночас наочно показати його складові, їхню питому вагу, причинно-наслідкові зв'язки, інтенсивність розподілу компонентів у заданому об'ємі. Ці методи тісно пов'язані з комп'ютерними технологіями.

Вчена (наукова, науково-технічна, технічна) рада наукової установи є колегіальним дорадчим органом управління науковою і науково-технічною діяльністю наукової установи.

Вчений – фізична особа, яка провадить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження з метою здобуття наукових та (або) науково-технічних результатів.

Гіпотеза – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок. Гіпотеза є складовою теорії, як вихідний момент пошуку істини, яка допомагає економити час, цілеспрямовано зібрати і згрупувати факти.

Гіпотетичний метод пізнання передбачає розробку наукової гіпотези, наукового передбачення, які мають елементи новизни і оригінальності на базі всіх основних методів.

Дедукція – метод дослідження, що полягає в тому, що конкретні положення виводяться із загальних.

Джерелознавчі видання, або документальні наукові видання – видання, що містять пам'ятки культури та історичні документи, що пройшли текстологічне опрацювання, мають коментарі, вступні статті, допоміжні покажчики та інші елементи науково-довідкового апарату видання.

Дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі. Дипломна робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих студентом знань, умінь та навичок зі спеціальних дисциплін.

Дисертація на здобуття вченого ступеня – це кваліфікована наукова робота, виконана особисто аспірантом, пошукачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої наукової монографії, в якій містяться науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, що пропонує автор для публічного захисту.

Діалектика, як метод пізнання природи, суспільства і мислення, є фундаментальним науковим принципом дослідження багатопланової і суперечної дійсності в усіх її проявах. Діалектичний підхід дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, процеси диференціації та інтеграції, постійну суперечність між сутністю і явищем, змістом і формою, об'єктивність в оцінюванні дійсності.

Діяльнісний підхід – це методологічний принцип, основою якого є категорія предметної діяльності людини (групи людей, соціуму в

цілому). Діяльність – форма активності, що характеризує здатність людини чи пов'язаних з нею систем бути причиною змін у бутті.

Докторантура – це вищий ступінь системи освіти, що створюється при вищих навчальних закладах, наукових установах і організаціях, які мають необхідну наукову і матеріальну базу з метою підвищення ефективності дослідження актуальних проблем науки, техніки і культури, вдосконалення підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищого рівня кваліфікації – докторів наук.

Докторська дисертація – це робота, в якій сформульовані і обґрунтовані наукові положення, що характеризують нові напрями у відповідній галузі науки, або зроблено теоретичні узагальнення і вирішені значні наукові проблеми, що мають важливе народногосподарське або соціальне значення.

Документ у науці – це матеріальний об'єкт з інформацією про факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумової діяльності людей, яка закріплена створеним людиною способом передачі та зберігання у часі і просторі.

Доповідь – це письмовий виклад розгорнутої форми виступу, що не публікується, а повідомляється учасникам наукового зібрання з метою залучення до дискусії та обговорення викладеного матеріалу. Обсяг – 6–8 сторінок, що розраховано на 15–20 хвилин виступу.

Коротка доповідь (на 5–7 хвилин) називається **повідомленням**.

Експеримент – це система операцій, впливу або спостережень, спрямованих на одержання інформації про об'єкт при дослідницьких випробуваннях, які можуть проводитись в природних і штучних умовах при зміні характеру проходження процесу.

Завдання дослідження – це сукупність конкретних цільових установок, які спрямовані на аналіз і вирішення проблеми. Вони розкривають зміст предмета дослідження, визначають засоби досягнення поставленої мети і мають узгоджуватися з гіпотезами.

Загальнонаукові методи – це такі засоби і прийоми (чи їх сукупність), які з тими чи іншими модифікаціями використовуються в усіх чи майже в усіх науках з урахуванням особливостей конкретних об'єктів дослідження.

Закон – виражає певний внутрішній суттєвий зв'язок явищ, процесів і особливостей матеріальних об'єктів, що зумовлює їх закономірний розвиток.

Закон виключення третього стверджує, що з двох суперечливих суджень одне помилкове, а друге істинне. Третього не дано. Він виражається формулою: « $A \in \text{або } B, \text{ або не } B$ ».

Закон достатньої підстави формулюється таким чином: будь-яка слушна думка дає достатньо підстав.

Закон протиріччя – закон, згідно з яким не можуть бути одночасно істинними два висновки, один із яких щось стверджує, а другий заперечує те саме. Закон стверджує: «неправильно, що A і не A одночасно істинні».

Закон тотожності: предмет думки в межах одного міркування має лишатися незмінним. $A \in A (A = A)$, де A – думка.

Збірник наукових праць – збірник матеріалів досліджень, виконаних у наукових установах, навчальних закладах та наукових товариствах, присвячений певній проблемі, що розкривається з різних сторін різними авторами.

Знання – перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини; це ідеальне відтворення в мовній формі узагальнених уявлень про закономірні зв'язки об'єктивної реальності світу.

Ідеалізація – це уявне створення об'єктів і умов, які не існують в дійсності і не можуть бути практично створені. Вона дає можливість реальним об'єктам уявно надати гіпотетичних нереальних ознак, що дозволяє вирішити завдання в закінченому виді. Метод ідеалізації передбачає створення ідеальних моделей і порівняння ситуації, яку вивчають, з ідеальним варіантом.

Ідея – це продукт людського мислення, форма відображення дійсності, яка відрізняється від інших форм мислення тим, що в ній не тільки відображається об'єкт вивчення, а й міститься усвідомлення мети, перспективи пізнання і практичного перетворення дійсності.

Індукція – це метод, при якому за конкретними фактами і явищами встановлюються загальні принципи і закони; це перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу в цілому. Дедукція та індукція – взаємо протилежні методи пізнання.

Інтерв'ю – це бесіда, яка проводиться за певним планом і передбачає безпосередній контакт інтерв'юера з респондентом. Інтерв'ю, як правило, використовується, по-перше – на ранній стадії дослідження для уточнення проблеми і складання програми, по-друге

– при опитуванні експертів, спеціалістів, які глибоко розуміються в тому чи іншому питанні.

Інтернет – це всесвітнє об'єднання регіональних і корпоративних мереж, що створюють єдиний інформаційний простір завдяки використанню стандартних протоколів передачі інформації.

Інформетрія вивчає математичні, статистичні методи і моделі та їхнє використання для кількісного аналізу структури і особливостей наукової інформації, закономірностей процесів наукової комунікації, включаючи виявлення самих цих закономірностей. Характерною особливістю інформетрії є те, що її основна мета – здобуття наукового знання безпосередньо з інформації.

Інформаційна діяльність – сукупність процесів одержання, збирання, аналітико-синтетичної переробки, зберігання, пошуку та розповсюдження інформації (а також інших допоміжних процесів, які забезпечують ці основні процеси), що використовується комунікаційними посередниками (соціальними інститутами або людьми, які виконують посередницькі функції між джерелом інформації (автором твору чи документом) та його споживачами. Для вчених, науковців інформаційна діяльність є невід'ємною складовою творчого процесу, одним із важливих обов'язкових елементів наукового дослідження.

Інформаційний підхід полягає в тому, що при вивченні будь-якого об'єкта, процесу чи явища в природі чи суспільстві, перш за все, виявляються найхарактерніші для нього інформаційні аспекти.

Істинні знання існують як система принципів, закономірностей, законів, основних понять, наукових фактів, теоретичних положень і висновків. Тільки істинне наукове знання є об'єктивним, правильно відображає дійсність, допомагає людині перетворити і спрогнозувати подальший її розвиток.

Історичний метод дозволяє досліджувати виникнення, формування і розвиток процесів і подій у часі.

Категоріями називають найбільш поширені поняття в науці.

Класифікація наук визначає місце кожної науки в загальній системі наукових знань, зв'язок усіх наук. Найпоширенішим є розподіл усіх наук на науки про природу, суспільство і мислення.

Книга – це досить об'ємне неперіодичне видання, в якому сконцентровані нагромаджені людством знання і досвід з певної галузі науки; книжкове видання обсягом понад 48 сторінок.

Конкретнонаукова методологія – це сукупність ідей або специфічних методів певної науки, які є базою для розв'язання

конкретної дослідницької проблеми; це наукові концепції, на які спирається даний дослідник.

Контент-аналіз – метод, який допомагає дати інтерпретацію змісту інформації через кількісні показники. Суть методу полягає в знаходженні і виділенні в тексті певних смислових понять, одиниць аналізу, що являють інтерес для дослідника, а також визначенні частоти їх застосування в документі залежно від змісту.

Концепція – це система поглядів, система опису певного предмета або явища стосовно його побудови, функціонування, що сприяє його розумінню, тлумаченню, вивченню головних ідей. Концепція має надзвичайне значення, оскільки є єдиним, визначальним задумом, головною ідеєю наукового дослідження.

Культурологічний підхід, завдяки широкій палітрі поняття культура та пізнавальним можливостям культурології – науки, що вивчає культуру як цілісність, дає можливість дослідити безліч природних, соціальних, екологічних, економічних, педагогічних, інформаційних та інших об'єктів та явищ як культурологічного феномену.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу або з окремих його розділів.

Магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні вміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі.

Магістерська дисертація – це самостійна науково-дослідна робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Матеріали наукової конференції – неперіодичний збірник підсумків конференції, доповідей, рекомендацій та рішень.

Метод (гр. *methodos*) – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя; це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання; це спосіб досягнення мети в теорії, що розробляється. Метод є об'єктивним, оскільки дозволяє відобразити дійсність і її взаємозв'язки, одночасно метод є суб'єктивним,

тому що використовується певною людиною з її суб'єктивними властивостями.

Метод експертних оцінок використовується для отримання змінних емпіричних даних. Проводиться опитування спеціальної групи експертів (5–7 осіб) з метою визначення певних змінних величин, які необхідні для оцінки досліджуваного питання. Експерти підбираються за ознакою їх формального професійного статусу – посади, наукового ступеня, стажу роботи та ін.

Методи —це впорядкована система, в якій визначається їх місце відповідно до конкретного етапу дослідження, використання технічних прийомів і проведення операцій з теоретичним і практичним матеріалом у визначеній послідовності.

Методика – це вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів; це системна сукупність прийомів дослідження; це система правил використання методів, прийомів і техніки дослідження.

Методологія (гр. *methodos* – спосіб, метод, пізнання і *logos* – наука, знання) – вчення про методи дослідження, про правила мислення при створенні теорії науки; це сукупність методів, способів, прийомів та їх певна послідовність, що прийнята для наукового дослідження; це основа розробки кожного наукового дослідження; це наука про структуру, логічну організацію, засоби і методи діяльності взагалі; це вчення про систему наукових принципів і способів дослідницької діяльності; це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Методологія наукового дослідження розглядає найбільш суттєві особливості і ознаки методів дослідження, розкриває їх за спільністю і глибиною аналізу; це схема, план вирішення поставлених завдань наукового дослідження.

Методологічна основа дослідження – основне, вихідне положення, на якому базується наукове дослідження. Методологічні основи даної науки завжди існують поза цією наукою, за її межами і не виводяться із самого дослідження.

Метод дослідження – це спосіб застосування старого знання для здобуття нового знання. Він є засобом отримання наукових фактів.

Методологія наукового пізнання – вчення про принципи, форми і способи науково-дослідницької діяльності.

Мета дослідження – пов'язана з об'єктом і предметом дослідження; це очікуваний кінцевий результат, те, що має бути досягнуто в результаті проведення дослідження.

Мета наукового дослідження – визначення конкретного об'єкта і всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі наукових принципів і методів пізнання, впровадження у виробництво корисних результатів.

Методичні розробки – це праця інструктивно-виробничого характеру, в якій викладені рекомендації з питань проведення певних видів робіт, спрямованих на удосконалення організації, управління виробництвом, персоналом тощо.

Метою методології науки є вивчення і аналіз методів, засобів, прийомів за допомогою яких отримують нові знання в науці як на емпіричному, так і теоретичному рівнях пізнання.

Метою науки є опис, пояснення і передбачення процесів та явищ об'єктивної дійсності, які є предметом її вивчення, з метою використання їх у практичній діяльності людства. Мета науки – пізнання законів розвитку природи і суспільства, їх вплив на природу на базі використання знань з метою отримання корисних для суспільства результатів.

Мислення – це один з основних елементів наукової праці, опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних і закономірних зв'язків між об'єктами і явищами.

Моделюванням називають метод дослідження об'єкта, процесу, явищ на моделях. Модель у широкому розумінні – це матеріальне або розумове уявлення об'єкта дослідження в образі більш доступному і сприятливому для вивчення, ніж сам оригінал.

Монографія – це ґрунтовна надрукована наукова праця у вигляді книги теоретичного характеру, в якій всебічно висвітлена певна проблема або окреме вузлове питання, що належить одному чи кільком авторам. У монографії використовуються оригінальні результати власних досліджень і літературних джерел. Розрізняють два види монографій – наукові і практичні.

Навчальний посібник – це видання, яке відповідає окремим розділам програми навчальної дисципліни і може частково доповнювати підручник.

Наука – це сфера безперервного розвитку людської діяльності, основною ознакою і головною функцією якої є відкриття, вивчення й

теоретична систематизація об'єктивних законів про об'єктивну дійсність з метою їх практичного застосування.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча робота, спрямована на здобуття і використання нових знань.

Наукова доповідь – літературно оформлена робота, яка ґрунтується на оригінальному матеріалі. Як правило, доповідь робиться в усній формі в такій послідовності: коротка оглядова частина та визначення завдання дослідження; метод вирішення або нове положення, яке пропонує доповідач, основні результати їх пояснення і висновки. Обсяг доповіді до 0,75 друкованого аркуша.

Наукова ідея – інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без осмислення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки.

Наукова інформація – це сукупність повних, точних відомостей про розвиток природи, суспільства і людини, зафіксованих у науковому документі. Первинна інформація – це вихідні дані, які є результатом конкретних експериментальних досліджень, вивчення практичного досвіду. Вторинна інформація – це результат аналітико-синтетичної переробки первинної інформації.

Наукова комунікація – обмін науковою інформацією (ідеями, знаннями, повідомленнями) між ученими і спеціалістами. Основними елементами НК є: комунікант, комунікат, канал, реципієнт, зворотній зв'язок.

Наукова концепція – система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.

Наукова монографія – це науково-дослідницька праця, предметом викладу якої є вичерпне узагальнення теоретичного матеріалу з наукової проблеми або теми з критичним його аналізом, визначенням вагомості, формулюванням нових наукових концепцій. Монографія фіксує науковий пріоритет, забезпечує первинною науковою інформацією суспільство, слугує висвітленню основного змісту і результатів дисертаційного дослідження.

Наукова стаття – основний вид оперативної публікації про нові дослідження з конкретної проблеми. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання за темою дисертації, фіксує науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців. Її обсяг – 0,25 – 1,0 друкованого аркуша.

Наукова установа діє на підставі статуту (положення), що затверджується в установленому порядку.

Наукова школа – неформальний творчий колектив дослідників різних поколінь, об'єднаних загальною програмою і стилем дослідницької роботи, які діють під керівництвом визнаного лідера.

Науковим виданням вважається видання результатів теоретичних і (або) експериментальних досліджень, а також підготовлених науковцями до публікації пам'яток культури, історичних документів та літературних текстів.

Воно призначене для фахівців і для наукової роботи.

Наукове дослідження – цілеспрямоване пізнання, результатом якого виступають система понять, законів і теорій; це вивчення явищ і процесів, аналіз впливу на них різних чинників, а також вивчення взаємодії між явищами за допомогою наукових методів з метою отримання доведених і корисних для науки і практики рішень з максимальним ефектом. У межах науково-дослідницької діяльності здійснюються наукові дослідження.

Наукове пізнання – це дослідження, яке характерне своїми особливими цілями, завданнями, методами отримання і перевірки нових знань з метою оволодіти силами природи, пізнати закони розвитку суспільства і поставити їх на службу, впливати на хід історичних подій.

Науковець – це той, хто має відношення до науки, виробляє нові знання, є спеціалістом у певній галузі науки.

Науковий документ – це публікація результатів теоретичних і (чи) експериментальних досліджень, а також підготовка науковцями до публікації пам'яток культури, історичних документів та літературних текстів. Він відображає конкретну наукову ситуацію на всіх етапах наукового дослідження: від виникнення ідеї до створення, перевірки теорії та практичного її впровадження. Наукові документи – це статті, дисертації, монографії, наукові звіти, довідники, огляди, реферати, анотації.

Науковий звіт включає короткий виклад плану і програми закінчених етапів наукових робіт, детальну характеристику використаних методів. У звіті повідомляється про хід виконаної роботи та отримані нові наукові результати, заключення, що є висновками досліджень і відзначаються питання, що залишилися невирішеними; висновки, пропозиції. До наукового звіту включаються необхідні матеріали (таблиці, фотографії та ін.), як наукова аргументація.

Науковий колектив – це група талановитих, висококваліфікованих людей, організаційно об'єднаних єдиною метою і діями.

Науковий працівник – вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, підтверджену результатами атестації.

Науковий результат – нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття.

Науковий факт – подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження. Він є елементом, який у сукупності з іншими становить основу наукового знання, відбиває об'єктивні властивості явищ та процесів. На основі наукових фактів визначаються закономірності явищ, будуються теорії і виводяться закони.

Науковим напрямом називають сферу наукових досліджень наукового колективу, яка спрямована на вивчення певних фундаментальних, теоретичних і експериментальних завдань у відповідній галузі науки. Науковий напрям – це наука або комплекс наук, у галузі яких ведуться дослідження.

Наукові питання – це більш конкретні завдання наукового дослідження. Результати цих завдань мають не тільки теоретичне але, в основному, практичне значення.

Науково-дослідна робота – це чітко організований комплекс дій, спрямований на отримання нових знань, що розкривають суть процесів, явищ у природі, суспільстві з метою їх використання в практиці.

Науковий журнал – журнал, що містить статті та матеріали досліджень теоретичного або прикладного характеру, призначений переважно фахівцям певної галузі науки. За цільовим призначенням наукові журнали поділяють на: науково-теоретичні, науково-практичні та науково-методичні.

Науково-прикладний результат – нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, яке впроваджене або може бути впроваджене у суспільну практику. Науково-прикладний результат може мати форму звіту, ескізного про-

екту, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, натурального зразка тощо.

Наукознавство – це цілісна наука, яка вивчає закономірності розвитку науки, структуру і динаміку наукового знання та наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами та сферами матеріального та духовного життя суспільства.

Наукометрія є системою вивчення наукового, конструктивного знання за допомогою кількісних методів.

Неформальна наукова комунікація (НК) – це комунікація, що встановлюється між комунікантом (відправником) і реципієнтом (отримувачем) шляхом особистих контактів, зустрічей, бесід, телефонних розмов, листування тощо.

Об'єктом дослідження є вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації. Об'єкт дослідження – це частина об'єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної і теоретичної діяльності людини як соціальної істоти (суб'єкта).

Об'єктом наукового дослідження є певна частина дійсності – досить конкретний предмет чи явище, на яке спрямована наукова діяльність дослідника з метою пізнання його суті, закономірностей розвитку і можливостей використання в практичній діяльності.

Об'єктом наукового пізнання є матеріальний світ і форми його відображення в свідомості людей.

Описове дослідження (або інформаційне) є більш складним видом конкретного вивчення явища чи предмета. Метою цього дослідження є отримання емпіричної інформації, здатної дати відносно цілісне уявлення про досліджуване явище, його структурні компоненти, за допомогою яких можна було б перевірити висунуту гіпотезу, а в разі її підтвердження – зробити повний кількісний і якісний опис об'єкта.

Опитування – це метод отримання первинної соціологічної інформації, що ґрунтується на письмовому або усному зверненні до певної спільності людей – респондентів із запитаннями, зміст яких є проблемою дослідження на рівні емпіричних індикаторів і який передбачає реєстрацію та статистичну обробку отриманих відповідей, а також їх теоретичну інтерпретацію.

Організаційна структура науки – це сукупність всіх органів влади та наукових установ держави. Вищим науковим органом держави є Національна академія наук (НАН).

Основним змістом науки є теорія як система знань, яка виступає у формі суспільної свідомості і досягнень інтелекту людини та суспільна роль у практичному використанні рекомендацій у виробництві як основи розвитку суспільства.

Парадокс у широкому розумінні – це твердження, яке різко відрізняється від загальноприйнятої думки, заперечення того, що є «безперечно правильним»; у вузькому розумінні – це два протилежні твердження суджень, кожне з яких є переконливим доказом.

Парадигма – загальноприйняте положення науки.

Підручники і посібники – неперіодичні видання, в яких містяться систематизовані відомості наукового і прикладного характеру, викладені у доступній формі як для викладачів, так і для студентів. Книги, в яких викладаються основи знань з певного начального предмета на рівні сучасних досягнень науки і культури.

Пізнання – процес руху людської думки від незнання до знання.

Пізнавальний, або когнітивний, принцип пов'язаний із загальнофілософською теорією пізнання і є методологічною базою для багатьох наук; особливо ефективний у вивченні динаміки науки та її співвідношення з суспільством, в обґрунтуванні провідного значення знання в поведінці індивіда.

Поняття – це думка, виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві і необхідні ознаки предметів та явищ і взаємозв'язки. Якщо поняття увійшло до наукового обігу, його позначають одним словом або використовують сукупність слів – термінів.

Понятійним апаратом науки є сукупність основних понять. Поняття, як правило, завершує процес наукового дослідження, закріплює результати, отримані вченим особисто у своєму дослідженні.

Порівняльно-історичний метод – сукупність пізнавальних засобів, процедур, які дозволяють виявити схожість і відмінність між явищами, що вивчаються, визначити їхню генетичну спорідненість (зв'язок за походженням), загальне й специфічне в їхньому розвитку.

Порівняння – один із найпоширеніших методів пізнання. Це процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам.

Практика є початком, вихідним пунктом і одночасно природним завершенням будь-якого процесу пізнання.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт. Предмет дослідження є таким його елементом, який включає сукупність властивостей і відношень об'єкта, опосередкованих людиною (суб'єктом) у процесі дослідження з певною метою в конкретних умовах.

Предметом науки є наукове пояснення явищ природи і суспільства зафіксоване людиною і отримання нових знань, використання їх у практичному освоєнні світу: пов'язані між собою форми розвитку матерії або особливості їх відображення у свідомості людини.

Предметом наукового дослідження можуть бути причини виникнення процесу або явища, закономірності його розвитку, різноманітні властивості, якості тощо.

Препринт – наукове видання з матеріалами попереднього характеру, які публікуються до виходу у світ видання, в якому вони мають бути вміщені.

Прикладні наукові дослідження – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття та використання знань для практичних цілей. Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукового результату.

Принципи – вихідні положення, правило, що виникло в результаті об'єктивно осмисленого досвіду. Принципи можуть виступати у формі постулатів – ствердження попередніх доказів деяких наукових теорій, які приймаються в ній як вихідні і стають основою для теоретичних узагальнень.

Проблема в науці – це суперечлива ситуація, яка частіше всього виникає в результаті відкриття нових фактів, які виходять за межі попередніх теоретичних уявлень.

Публікація (лат. publicatio – оголошую всенародно, оприлюднюю) – доведення до загального відома за допомогою преси, радіомовлення або телебачення; вміщення в різних виданнях (газетах, журналах, книгах) роботи (робіт); текст, надрукований у будь-якому виданні.

Резюме (фр. resume – викладати коротко) – це анотація з елементами попереднього рецензування. Резюме, як і анотація, має акцентувати увагу на вузлових моментах роботи, що розглядається, а також відобразити її композицію. Оскільки резюме носить оціночний характер, воно може бути позитивним і негативним.

Реферат (лат. *refere* – доповідати, повідомляти) – це коротка форма викладу змісту якого-небудь окремого твору або певної проблеми на основі узагальнення різноманітних джерел інформації. Він має, як правило, науково-інформаційне призначення.

Рецензія – (від лат. *recensio* – розгляд, обслідування) – це вид наукової, літературної і художньої критики, науково-критична стаття, яка містить розбір і критичну оцінку опублікованих статей, монографій, збірників праць і т. п. та дається аналіз досліджень і критична оцінка їх викладу.

Розвідувальне дослідження – це дослідження-проба методичного характеру, яке проводиться з метою отримання додаткової інформації про предмет та об'єкт дослідження, уточнення і коригування гіпотез, завдань та інструментарію.

Синтез – дослідження явища в цілому, на основі об'єднання пов'язаних один з одним елементів в єдине ціле. Синтез дозволяє узагальнити поняття, закони і теорії.

Системний аналіз – це метод, в основі якого лежить поняття системи, під якою розуміють сукупність багатьох об'єктів, що характеризуються раніше визначеними властивостями з фіксованими між ними відносинами. Це комплексне дослідження великих і складних об'єктів (систем) як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин.

Синергетичний підхід полягає в дослідженні процесів самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур. Він реалізується в дослідженні систем різної природи: фізичних, біологічних, соціальних, когнітивних, інформаційних, екологічних та ін.

Список використаної літератури складається на основі робочої картотеки і відображає обсяг використаних джерел та ступінь вивчення досліджуваної теми, є «візитною карткою» автора роботи, його професійним обличчям, свідчить про рівень володіння навичками роботи з науковою літературою.

Спостереження – систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта; це спосіб пізнання об'єктивного світу на основі безпосереднього сприйняття предметів і явищ за допомогою чуттєвості.

Стаття – є основною формою письмової інформації між спеціалістами, які працюють в одній або суміжній галузях науки.

Створення теорії – це найбільш висока форма узагальнення і систематизація знань. Вона є сукупністю основних ідей, понять, тлу-

мачень в тій чи іншій галузі науки, об'єднаних в одну достовірну систему знань про об'єкт теорії.

Структурно-функціональний підхід полягає у виділенні в системних об'єктах структурних елементів (компонентів, підсистем) і визначенні їхньої ролі (функцій) у системі. Елементи і зв'язки між ними створюють структуру системи.

Суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності є: вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III – IV рівнів акредитації, громадські організації у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

Судження – думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь. Судження про предмет або явище можна отримати або через безпосереднє спостереження будь-якого факту, або опосередковано – за допомогою умовиводу.

Сходження від абстрактного до конкретного – це загальна форма руху наукового пізнання, закон відображення дійсності і мислення. Згідно з цим методом мислення бере свій початок від конкретного в дійсності до абстрактного в мисленні і від нього – до конкретного в мисленні.

Тези (гр. thesis – положення, твердження) – це коротко, точно, послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці, публікація яких передбачає попереднє ознайомлення учасників конференцій, семінарів, симпозіумів та інших наукових форумів із результатами проведеного дослідження. Її обсяг не перевищує 3 сторінок.

Тема – це наукове завдання, яке охоплює певну частину наукового дослідження. Це завдання, яке формується на основі значної кількості питань, що вивчаються.

Теоретичне дослідження з методологічної точки зору належить до вищого рівня наукового знання. Воно розкриває і обґрунтовує більш глибинні і суттєві сторони явищ, які вивчаються.

Теорія пізнання є вченням про закономірності процесу пізнання навколишнього світу, методи і форми цього процесу, про істину, критерії і умови її доведення. Процес пізнання зводиться від живого спостереження до абстрактного мислення і від нього до практики.

Теорія – система узагальнених знань, пояснення тих чи інших сторін дійсності. Теорія є духовним, розумовим відображенням і відтворенням об'єктивної реальної дійсності.

Термінологічний принцип передбачає вивчення історії термінів і позначуваних ними понять, розробку або уточнення змісту та обсягу понять, встановлення взаємозв'язку і субординації понять, їх місця в понятійному апараті теорії, на базі якої базується дослідження.

УДК (універсальна десятична класифікація) – це міжнародна універсальна система, яка дозволяє детально представити зміст документальних фондів, забезпечити оперативний пошук інформації, має можливість свого розвитку і самовдосконалення.

Узагальнення – це прийоми здобуття нових знань шляхом розумового (уявний) переходу від конкретних висновків і заключень до більш загальних, які в найбільшій мірі відображають суть дослідницького процесу.

Умовивід – розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке певним чином пов'язане з вихідним.

Філософська методологія – це використання у науковому дослідженні категорій, положень, принципів і законів певної філософської системи; це вищий рівень методології науки, що визначає загальну стратегію принципів пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності.

Формалізація – це метод вивчення різних об'єктів, при якому основні закономірності явищ і процесів відображаються в знаковій формі за допомогою формул або спеціальних символів.

Формальна наукова комунікація – обмін науковою інформацією через спеціально створені структури для генерації, оброблення і поширення наукового знання. Це – видавництва, редакції газет і журналів, науково-дослідні установи, вищі навчальні заклади, радіо, телебачення, бібліотеки, інформаційні центри, музеї, архіви тощо.

Фундаментальні наукові дослідження – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини.

Функція методу полягає в тому, що з його допомогою отримують нову інформацію про навколишню дійсність, заглиблюються в сутність явищ і процесів, розкривають закони і закономірності розвитку, формування і функціонування об'єктів, які досліджуються.

Функціями знання є узагальнення розрізнених уявлень про закономірності природи, суспільства і мислення; збереження в узагальнених уявленнях усього того, що може бути застосовано в практичній діяльності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ

Артемчук Г. І. Методика організації науково-дослідної роботи : навч. посіб. / Г. І. Артемчук, В. М. Курило, М. П. Кочерган – К. : Форум, 2000. – 270 с.

Артюх О. Ф. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / О. Ф. Артюх. – К. : УМКВО, 1990. – 315 с.

Баскаков А. Я. Методология научного исследования : учеб. пособ. / А. Я. Баскаков, Н. В. Туленков. – К., 2002. – 214 с.

Білуха М. Т. Методология наукових досліджень : підручник / М.Т. Білуха. – К. : АБУ, 2002. – 480 с.

Бурлачук В. Ф. Рецензия как форма научно – информационной деятельности. АН УССР. Ин-т философии / В. Ф. Бурлачук. – К., 1990. – 24 с.

Видання. Основні види та визначення : ДСТУ 3017 – 95. – Введ. 23.05.95. – К. : Держстандарт України, 1995. – 45 с.

Волков Ю. Г. Диссертация : подготовка, защита, оформление : практ. пособие / Ю. Г. Волков. – М. : Гардарика, 2002. – 157 с.

Гавриленко О. П. Методология наукових досліджень : навч. посіб. / О. П. Гавриленко. – 2008. – 172 с.

Головні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. – 2007. – № 6. – С. 9 – 17.

Горбатенко І. Ю. Основи наукових досліджень : підручник / І. Ю. Горбатенко, Г. О. Івашина. – Херсон, 2001. – 342 с.

Грищенко І. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / І. М. Грищенко, О. М. Григоренко, В. А. Борисейко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 185 с.

Де і як публікувати результати дисертаційних досліджень. – К. : Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. – 64 с.

Добров Г. М. Наука о науке / Г. М. Добров ; отв. ред. Н. В. Новиков. – 3-е изд., доп. и перераб. – К. : Наук. думка, 1998. – 304 с.

Довідник здобувача наукового ступеня : зб. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / упоряд. Ю. І. Цеков ; передм. до 3-го, 2-го і з переднього сл. до 1-го вид. Р. В. Бойка. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Ред. «Бюлетень Вищої атестаційної комісії України», Вид-во “Толока”, 2004. – 69 с.

Єріна А. М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / А. М. Єріна, В. Б. Захожай, Д. Л. Єрін. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.

Эхо Ю. Письменные работы в вузах : практическое руководство для всех, кто пишет дипломные, курсовые, контрольные, доклады, рефераты, диссертации / Эхо Юрий. – М. : ИНФРА-М, 1999.

Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів / за ред. проф. М. І. Панова. – Х. : Гриф, 2003. – 336 с.

Здобувачу наукового ступеня : метод. рекомендації / упор. С. В. Сьомін. – К. : МАУП, 2002. – 184 с.

Зосімов А. М. Дисертаційні помилки : монографія / А. М. Зосімов, В. П. Голік. – 3-тє вид., доп. і випр. – Х. : ВД «Інжек», 2005. – 216 с.

Технологія самостійної навчально-наукової роботи студентів : метод. мат. / О. І. Кіліченко, Л. В. Степанова, О. М. Ткачук та ін. – Івано-Франківськ : Плай, 2003. – 88 с.

Колесников А. Internet : для пользователя / А. Колесников. – К. : Изд. группа ВНК, 2000. – 304 с.

Краевский В. В. Методология научного исследования / В. В. Краевский. – С. Пб. : СПбГУП, 2001. – 148 с.

Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2006. – 206 с.

Кузин Ф. А. Магистерская диссертация : методика написания, правила оформления и порядок защиты : практ. пособ. для студентов-магистрантов / Ф. А. Кузин. – М. : Ось-89, 1997. – 304 с.

Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій / О. В. Кустовська. – Тернопіль, 2005. – 256 с.

Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів : підручник / Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. – К. : Вікар, 2003. – 328 с.

Лудченко А. А. Основы научных исследований : учеб. пособ. / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак ; под ред. А. А. Лудченко. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 114 с.

Методологические вопросы науковедения / под ред. В. И. Оноприенко. – К. : УкрИНТЭИ, 2001. – 323 с.

Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і змісту : навч. посіб. / І. В. Мороз. – К. : Фірма «Курс», 1997. – 56 с.

Наринян А. Р. Основы научных исследований : учеб. пособ. / А. Р. Наринян, В. А. Поздеев ; Европейский ун-т. – К. : Изд-во Европейского ун-та, 2002. – 109 с.

Наукова та інноваційна діяльність в Україні : зб. стат. / Держкомстат. – К., 2003. – 340 с.

Організація науково-дослідної роботи в закладах освіти. – Тернопіль : Астон, 2001. – 138 с.

Первой В. П. Теория и методы науки (сущность, особенности и структура научного познания) : лекция / В. П. Первой, Г. В. Шашурина. – М. : Московская академия МВД России, 2000. – 42 с.

Переліки та форми документів, які використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників // Бюлетень ВАК України. – 2000. – № 2. – 48 с.

Петрук В. Г. Основы научно-дослідної роботи : навч. посіб. / В. Г. Петрук, Є. Т. Володарський, В. Б. Мокін ; під. ред. Петрука В. Г. – Вінниця : УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2005. – 144 с.

Полковников Б. Ф. Подготовка научной статьи и публикации / Б. Ф. Полковников. – М. : Радио и связь, 1990. – 54 с.

Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань : нормативні документи. – К. : Бюлетень ВАК України, 2000. – 32 с.

П'ятницька-Позднякова І. С. Основы научных досліджень у вищій школі : навч. посіб. / І. С. П'ятницька-Позднякова. – К., 2003. – 116 с.

Райзберг Б. А. Диссертация и ученая степень : пособие для соискателей / Б. А. Райзберг. – 6-е изд. доп. – М. : ИНФРА. – М., 2006. – 431 с.

Райзберг Б. А. Научное счастье, или как умелые проникают в ученые / Б. А. Райзберг. – М. : Консалтинг ТЭКСТ, 1992. – 72 с.

Романчиков В. І. Основы научных досліджень : навч. посіб. / В. І. Романчиков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.

Рузавин Г. І. Методология научного познания : учеб. пособ. для вузов / Г. І. Рузавин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 287 с.

Свердан М. М. Основы научных досліджень : навч. посіб. / М. М. Свердан, М. Р. Свердан. – Чернівці : Рута, 2006. – 352 с.

Серова Г. А. Комп'ютер – помічник в оформленні дисертації : практ. руководство для тех., хто хоче быстро навчитися працювати на комп'ютері / Г. А. Серова. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 350 с.

Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 317 с.

Фаренік С. А. Логіка і методологія наукового дослідження / С. А. Фаренік ; Українська академія державного управління при Президентіві України . – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 338 с.

Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень : конспект лекцій : навч. посіб. / А. С. Філіпенко. – К. : Академвидав, 2005. – 208 с.

Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента : навч. посіб. / Я. Я. Чорненький, Н. В. Чорненька, С. Б. Рибак та ін. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 208 с.

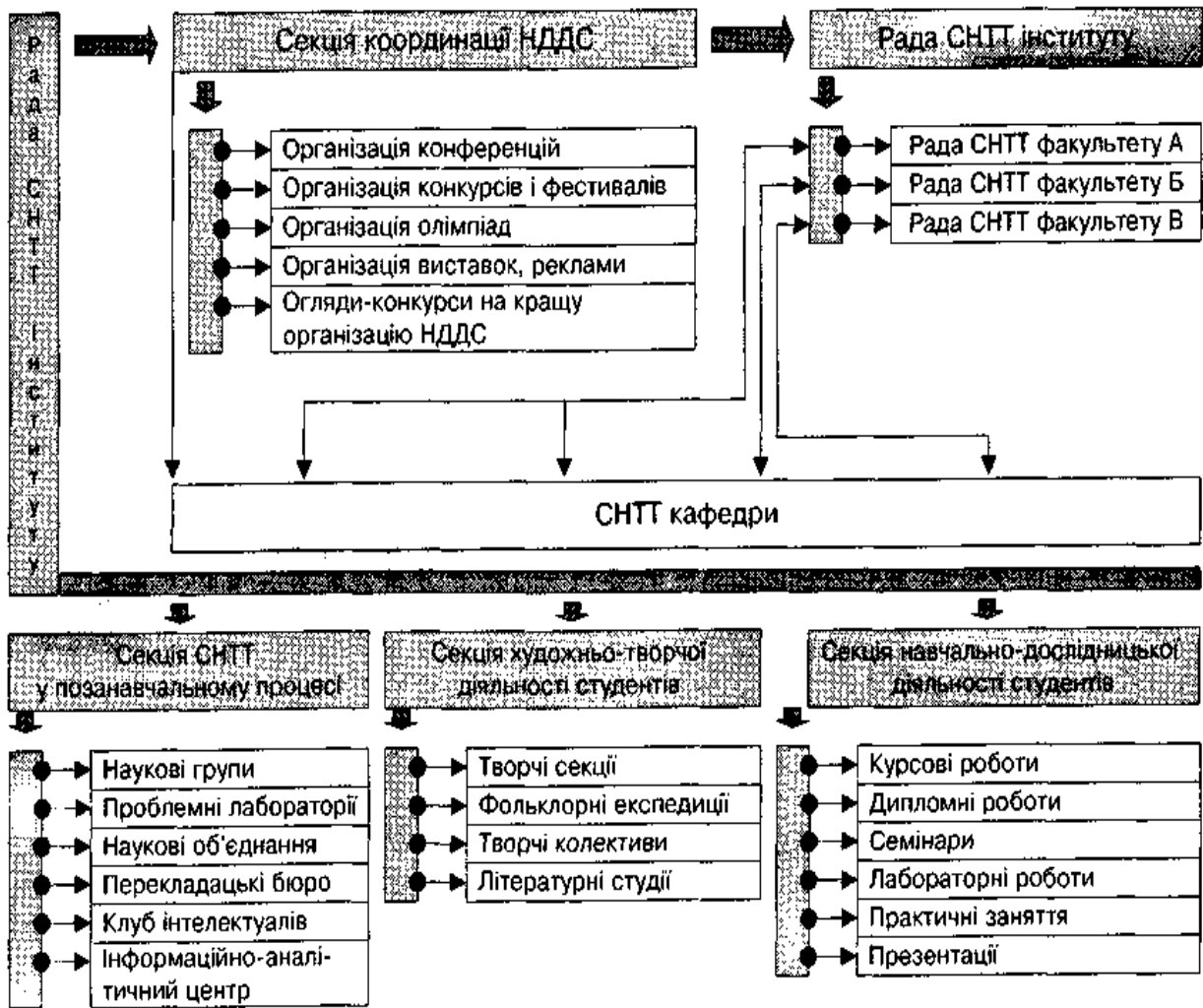
Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 5-те вид. – К. : Знання, 2006. – 307 с.

Шишка Р. Б. Організація наукових досліджень та підготовки магістерських і дисертаційних робіт : навч. посіб. / Р. Б. Шишка. – Харків : Еспада, 2007. – 368 с.

Розділи наукознавства та їх характеристика

№	Розділи	Елементи наукознавства
1	2	3
1.	Загальна теорія науки	Розробка концепції науки, основних напрямів її розвитку, методології.
2.	Історія науки	Дослідження динамічного процесу нагромадження наукових знань, виявлення закономірностей розвитку науки.
3.	Соціологія науки	Аналіз взаємодії науки та суспільства в різних соціально-економічних формаціях, дослідження соціальних функцій і відносин людей у процесі наукових досліджень.
4.	Економіка науки	Вивчення економічних особливостей розвитку та використання науки, критеріїв економічної ефективності наукових досліджень.
5.	Політика і наука	Визначення напрямів науки з врахуванням об'єктивних умов, потреб суспільства і загальної політики держави.
6.	Теорія наукового прогнозування, планування і управління науковими дослідженнями	Розробка стратегії науки на майбутнє, планування матеріального забезпечення і організації наукових досліджень.
7.	Методологія науки	Дослідження систем у науці, побудова моделей науки і різних видів наукової діяльності.
8.	Організація праці, психологія, етика і естетика наукової діяльності	Розробка системи організації праці вчених, вивчення психологічних, етичних і естетичних чинників наукової діяльності (інтереси, емоції, індивідуальні особливості вчених).
9.	Наука і право	Дослідження і нормальне забезпечення взаємовідносин між науковими колективами і їх працівниками, розробка системи міжнародних та державних законів про науку.
10.	Мова науки	Розробка міжнародних та національних систем понять і термінології, особливостей стилю викладення результатів наукових досліджень.
11.	Класифікація наук	Розробка міжнародних і національних систем класифікації наук.

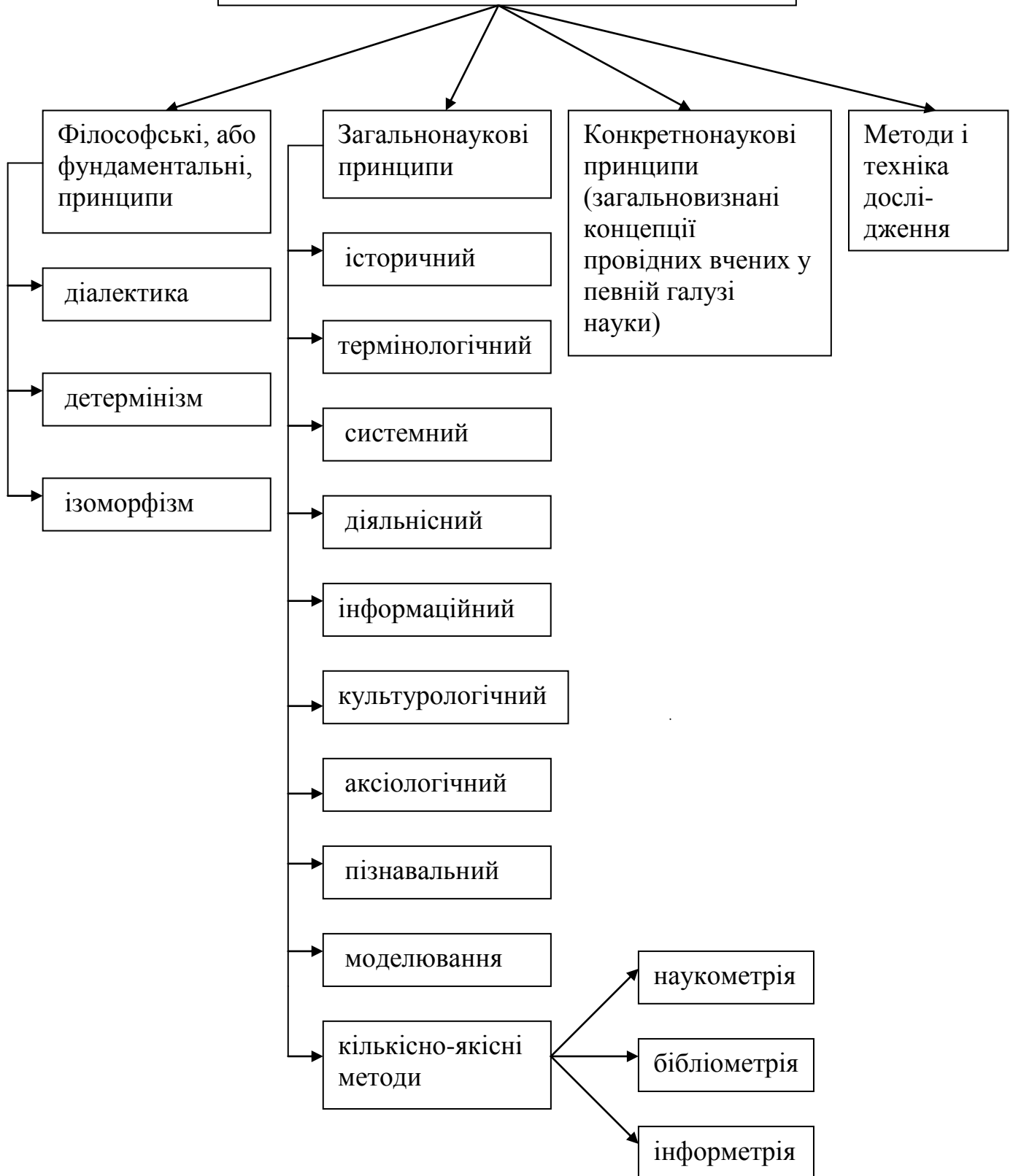
**Структура студентського науково-творчого товариства (СНТТ)
вищого навчального закладу**

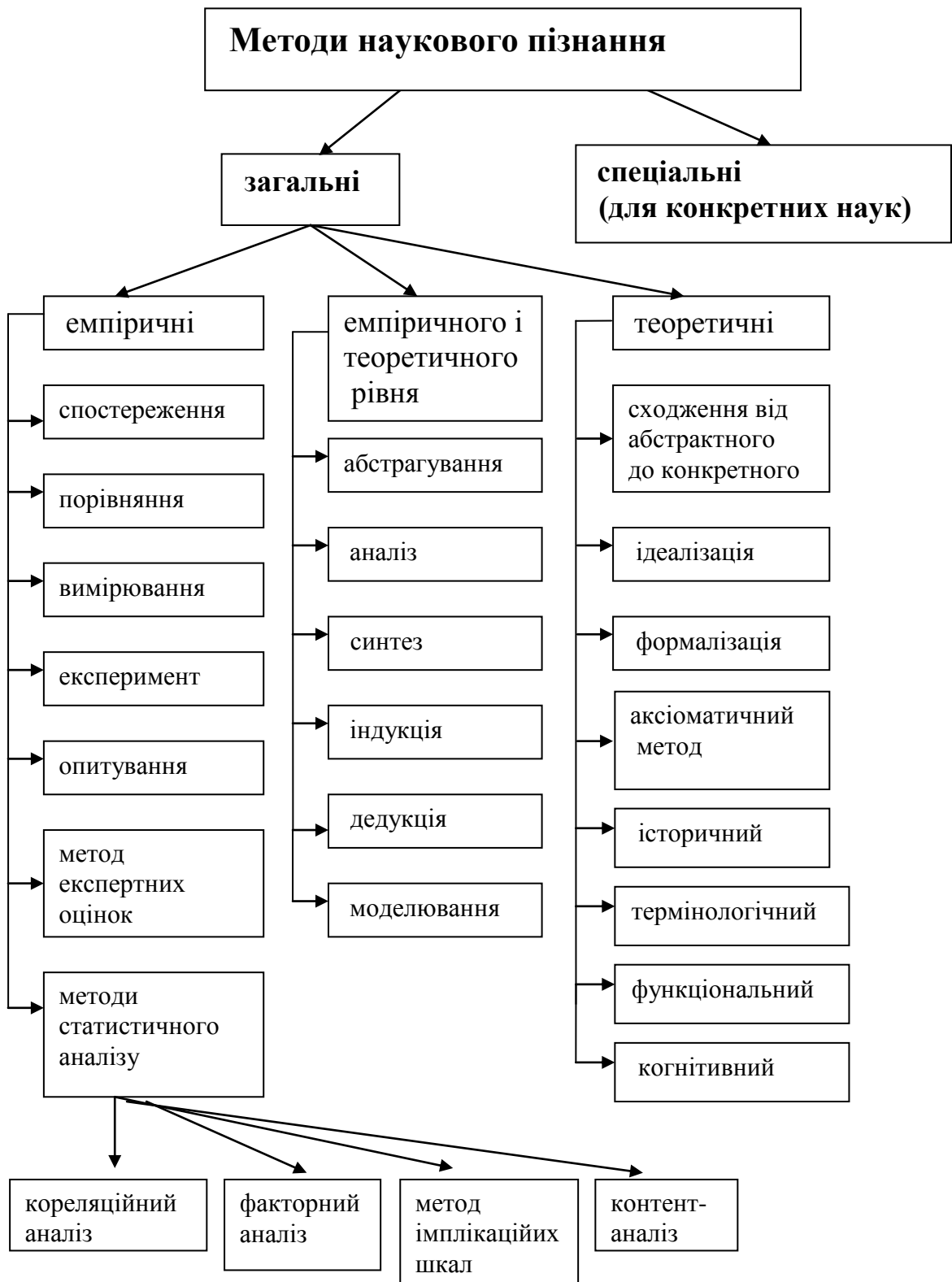

Основні якості, що відповідають статусу науковця

Творчі та ділові якості	Основні характеристики
1. Професійні знання	Наявність знань, що відповідають вимогам, зумовленим специфікою обраної діяльності. Обов'язкові елементи: високий рівень базової освіти, вміння користуватися комп'ютером, знання рідної та іноземної мов
2. Допитливість	Високий рівень внутрішнього прагнення до пізнання істини, увага до непізнаного і незрозумілого, високий інтерес до нових знань, зокрема наукової літератури як джерела знань
3. Спостережливість	Здатність до цілеспрямованого сприйняття об'єктивних властивостей досліджуваних явищ, предметів, процесів тощо
4. Ініціативність	Здатність до самостійних рішень, внутрішнє спонукання до нових форм діяльності (не чекаючи вказівок наукового керівника)
5. Почуття нового	Увага до нового, нетерпимість до догматизму, винахідництво, активна підтримка нового, творчий характер діяльності
6. Зацікавленість у справі	Наявність внутрішніх причин (мотивів, ідей), що спонукають науковця до дослідження; ставлення науковця до праці, як до чогось важливого для нього, привабливого
7. Пунктуальність, ретельність	Своєчасне і якісне виконання плану роботи, доручень наукового керівника
8. Відповідальність і надійність	Здатність брати на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за свої або чийсь дії, вчинки, слова
9. Організаторські здібності	Здатність до упорядкування, узгодження, вдосконалення як своєї діяльності, так і діяльності інших людей з метою досягнення поставленої мети або виконання завдання. Уміння організувати свою роботу, власну бібліотеку, архів, базу даних, картотеку та ін.
10. Комунікабельність	Уміння налагоджувати зв'язки з різними за віком, характером та посадою людьми
11. Доброзичливість	Людяність, повага до інших людей, прагнення за всіх обставин нести їм добро
12. Честолюбство	Прагнення, стати відомим, мати популярність, можливість просування по службі
13. Зовнішній вигляд	Гармонійне поєднання привабливості й елегантного стилю в одязі

Структура методології

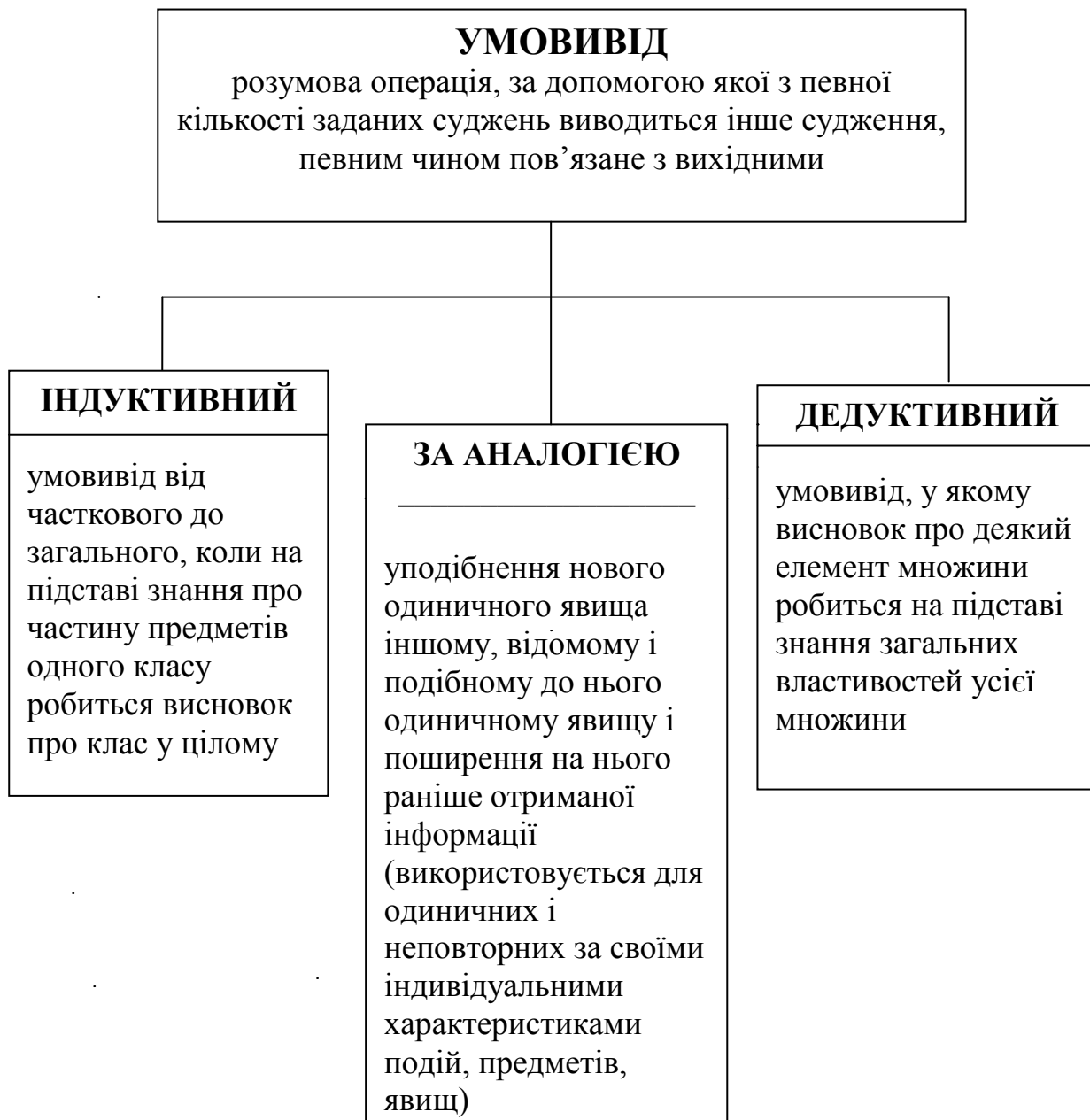

Базові закони логіки

ЛОГІЧНІ ЗАКОНИ			
Закон тотожності	Закон протиріччя / непротириччя	Закон виключеного третього	Закон достатньої підстави
предмет думки в межах одного міркування повинен залишатися незмінним	не можуть бути одночасно істинними два висловлення, одне з яких щось стверджує, а інше – заперечує те ж саме	з двох протилежних суджень одне не має істини, а інше – істинне. Третього не існує	усяка істинна думка має достатню підставу. Достатньою основою може слугувати будь-яка інша думка, з якої при необхідності випливає істинність цієї думки
$A \in A (A=A)$, де A – це думка	<i>Неправильно, що A й не A одночасно істинні</i>	$C \in \text{або } B, \text{ або не } B$	

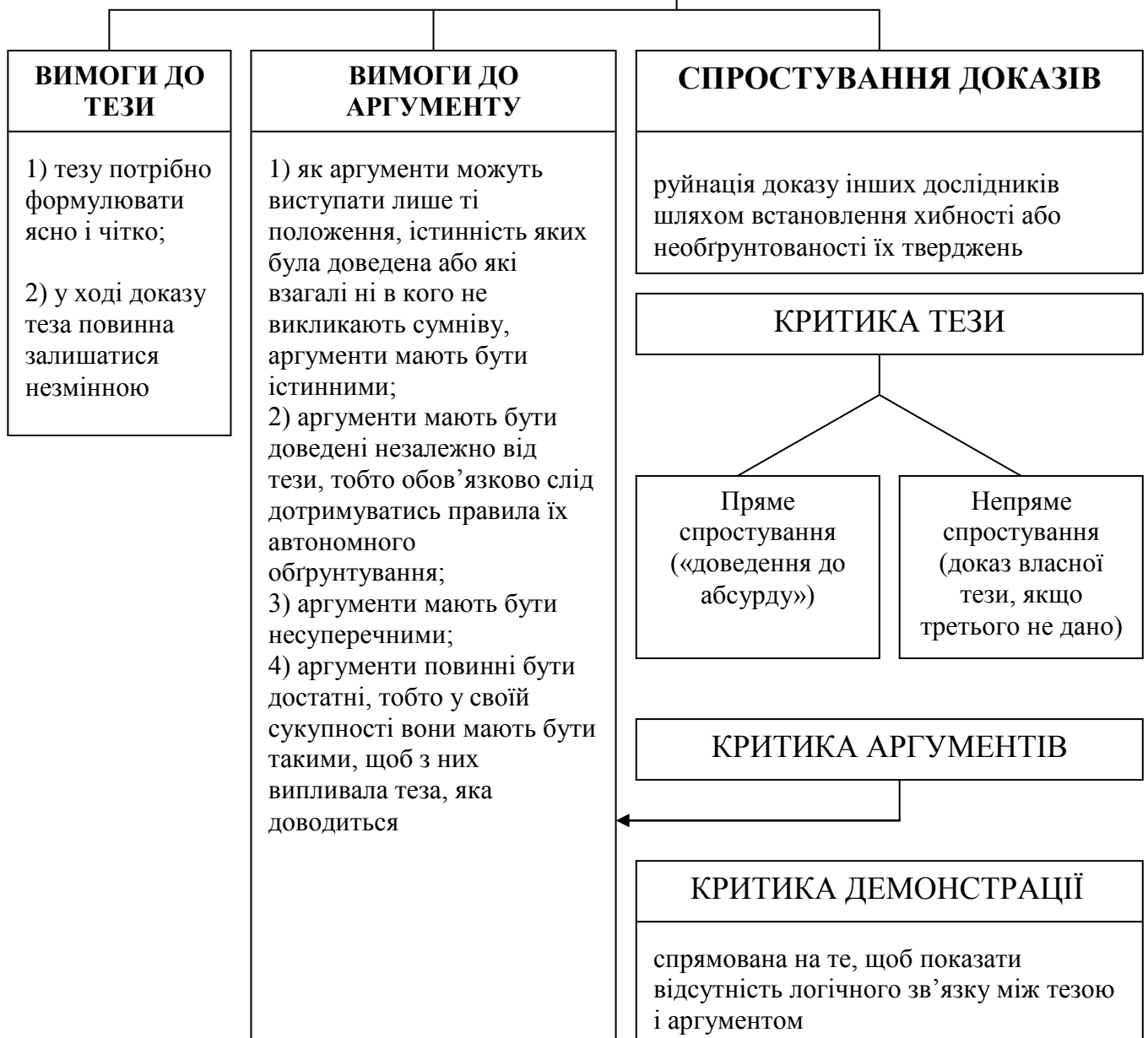
**Класифікація умовиводів, що використовуються
у наукових дослідженнях**

Логічна схема побудови аргументації

АРГУМЕНТАЦІЯ – логічний процес, сутність якого в тому, що в ньому обґрунтовується істинність певного судження за допомогою інших суджень

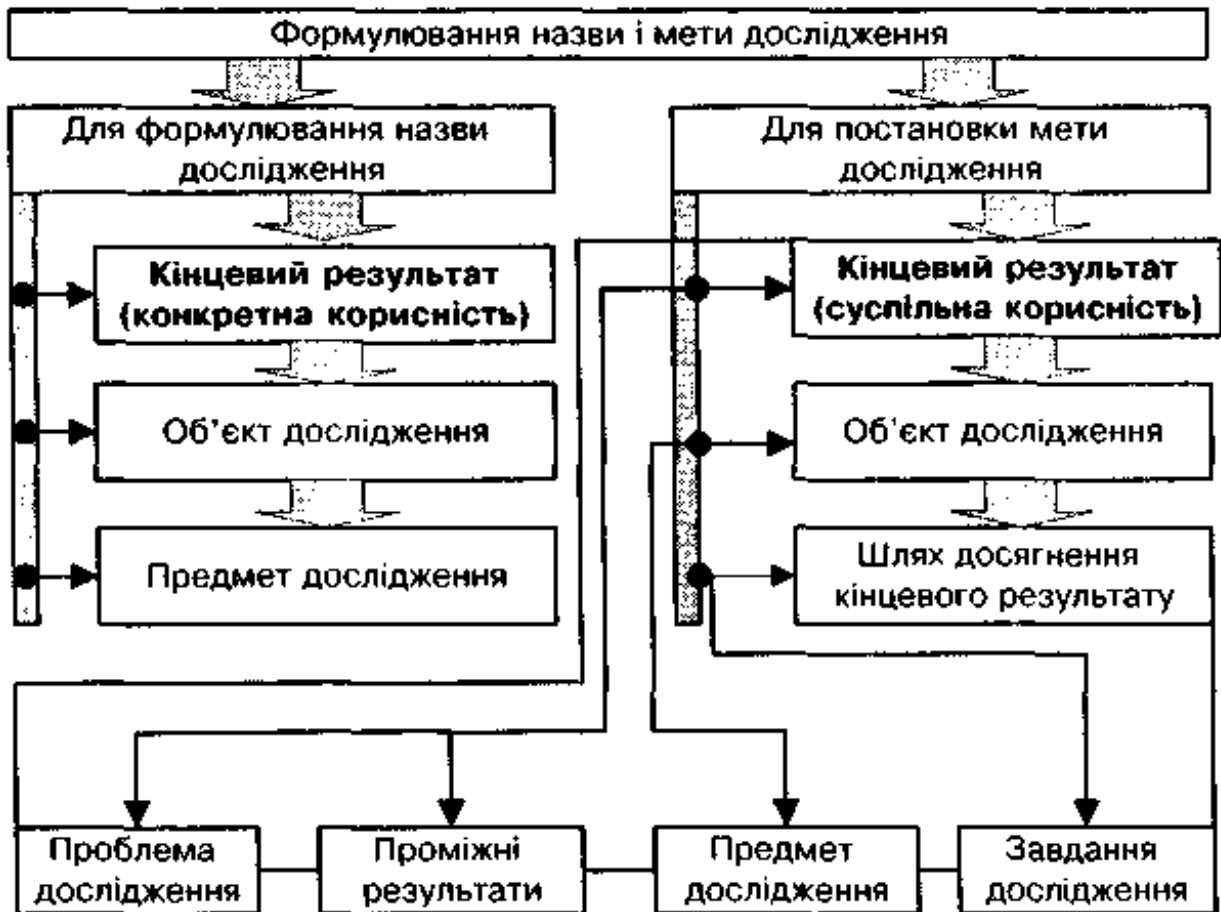
ПРАВИЛА ДОКАЗУ

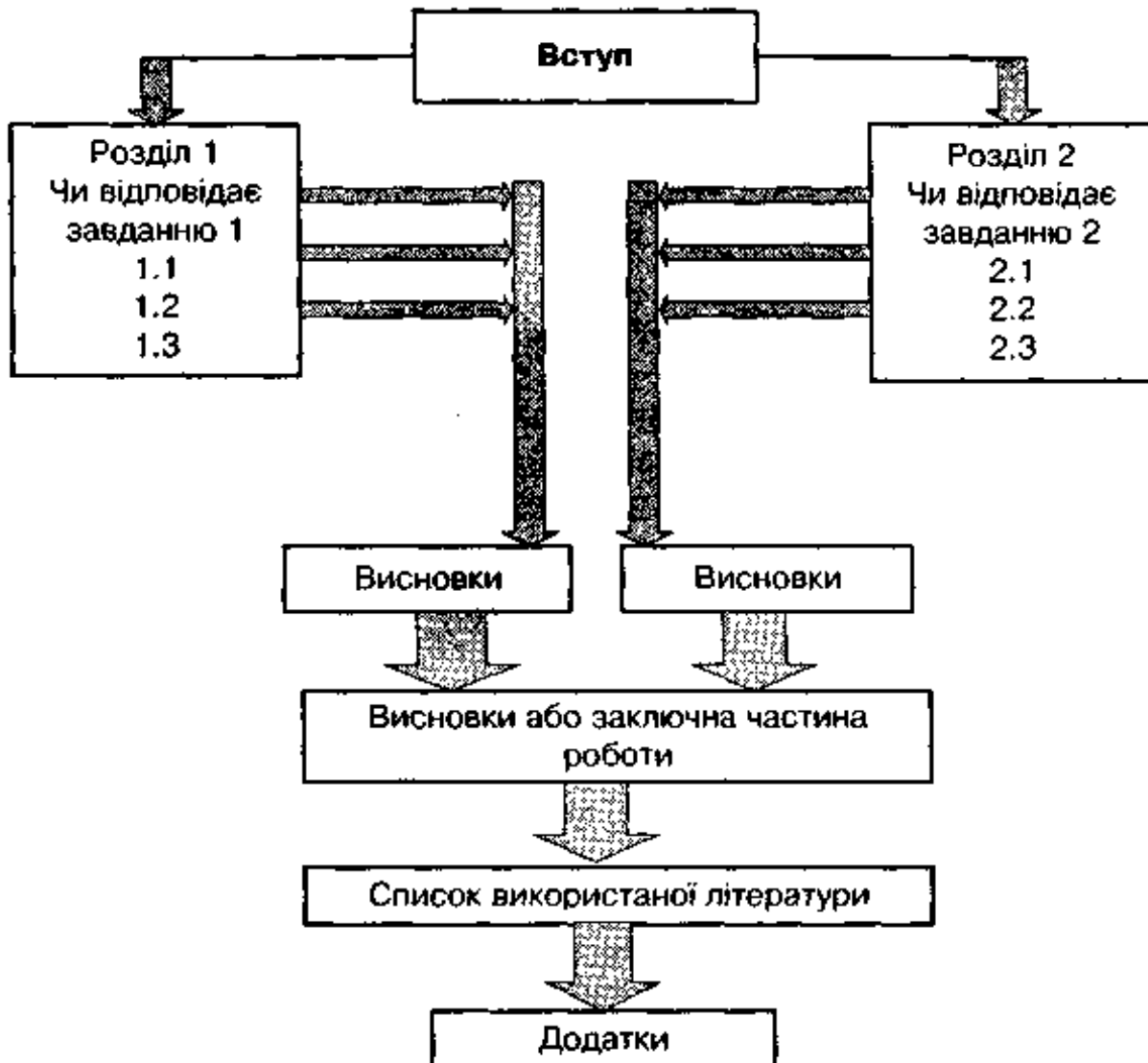
Алгоритм написання курсової, дипломної та магістерської роботи

Схема формулювання назви і мети дослідження

Контрольна схема самоперевірки виконаної курсової, дипломної та магістерської робіт

**Зразок оформлення титульної сторінки магістерської
кваліфікаційної роботи**

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Інститут історії і політології

Кафедра політології

Коніщук Віталія Миколаївна

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДЕРЖАВИ: ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ**

**Магістерська робота
на здобуття ступеня «магістр» за
спеціальністю 8.040301 «Політологія»**

Науковий керівник:

Матвієнків Світлана Миколаївна,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології

Івано-Франківськ
2010

Зразок оформлення змісту магістерської кваліфікаційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Інформаційний простір держави: суть та проблеми становлення.....	7
1.1. Поняття, елементи та ознаки інформаційного простору.....	7
1.2. Політична та правова генеза становлення національного інформаційного простору в Україні.....	20
РОЗДІЛ 2. Основи формування інформаційного простору України на пострадянському просторі.....	34
2.1. Комунікативно – інформаційна система : проблеми формування в системі політико владних відносин у сучасній Україні.....	34
2.2. Основні проблеми глобалізації інформаційної політики в сучасній Україні.....	52
РОЗДІЛ 3. Інформаційний простір держави як засіб державотворення.....	63
3.1. Особливості практичних засобів масової інформації у формуванні політичної реальності.....	63
3.2. Проблеми та шляхи захисту та зміцнення інформаційного простору.....	71
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
ДОДАТКИ	95